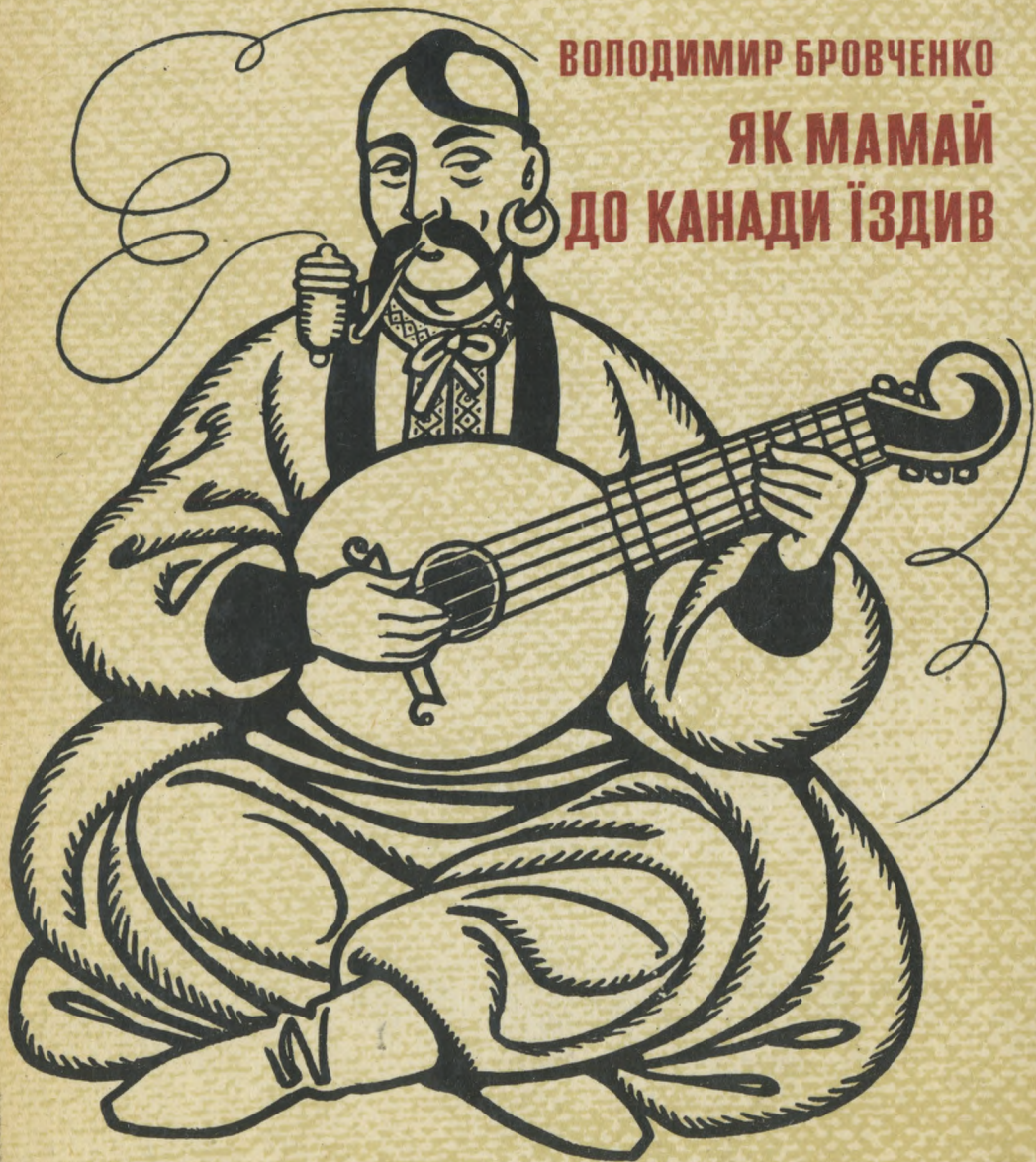

ВОЛОДИМИР БРОВЧЕНКО

ЯК МАМАЙ
ДО КАНАДИ ЇЗДИВ

Володимир Бровченко

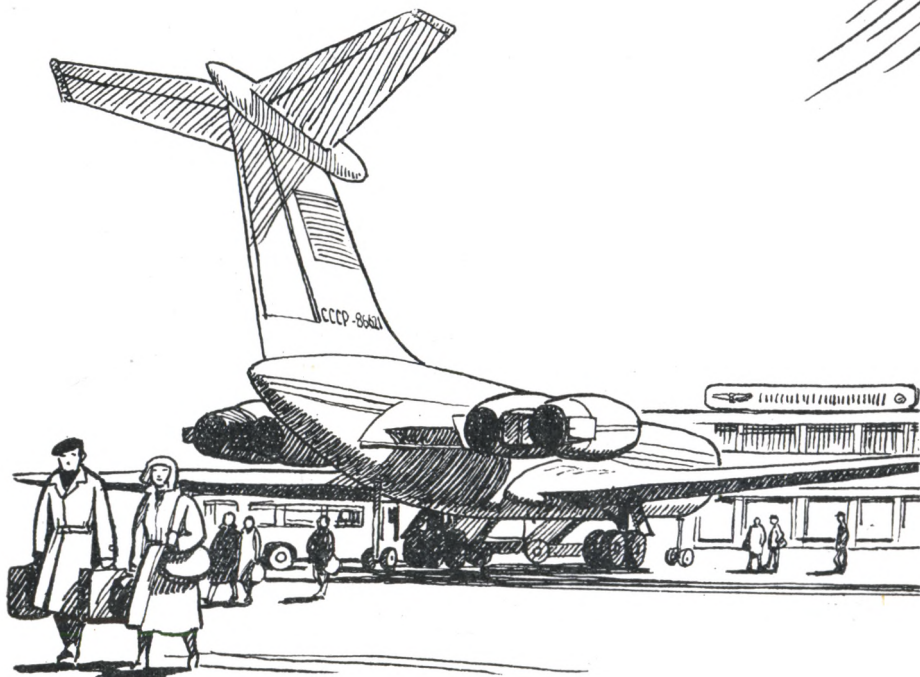
**Як Мамай
до Канади їздив**

**Київ
«Радянський письменник»
1984**

ВОЛОДИМИР БРОВЧЕНКО ЯК МАМАЙ ДО КАНАДИ ЇЗДИВ

Роман у віршах

Центральной фигурой романа в стихах известного украинского советского поэта является Казак Мамай — чародей, волшебник, легендарный герой народной картины, оживающий под пером автора как наш современник и воплощающий мечты и стремления народа.

В заокеанском путешествии Мамай выступает как представитель Советской Украины, интернационалист, «душа правдивая», носитель лучших черт гражданина и борца за справедливость, взаимопонимание и мир между народами.

Доминантой фантазмагорических и реальных ситуаций произведения являются строки поэта: «Вот так пишу как будто о Канаде, а Украина все зовет меня».

Рецензенты:

И. Ф. Драч, П. П. Кононенко

Художник

Анатолій Базилевич

Б $\frac{4702590200-153}{M223(04)-84}$ БЗ.9.18.84

© Видавництво «Радянський письменник», 1984

І-СОН І ЯВИНА ЗА ХМАРАМИ

Мовляв, а чим я хлопець не молодецький.
Підобідав, отже, чим бог та Аерофлот послав,
Люлечку посмоктав, димом окіл заслав
І кобзу настроює, струну по струні.
Ну навіщо, кажу, це мені?
Поводься, пристойно, застєбни манишку,
А найліпше — не висувайся, сиди собі нишком.
Навіщо, кажу, щоб питали: хто, та чого, та куди?
Співай собі мовчки, не рипайся, сиди.
Навіщо ото оселедцем перед людьми метеляти?
Та й одежа у тебе не така... як носять дипломати.
Твоє оживання, бачу, не мине для мене гладко,
Ще засміють заморські жителі й туристи,
А мене буде гризота гризти,
Що не зумів привести тебе до порядку...
Послухав начебто на якийсь мент
Але що йому вдієш. Новий презент:
Потягнувши перцівочки з баклаги,
Вимагає до себе салонної уваги...
І нікому нема спокою від мого напарника:
Почалися грання та примовки викомарника.
Співає таки ловко, чортяка,
І кобза в нього ніби по-людськи балака.
А далі, пригравючи, як уріже по-англійськи:
— Ай лав ю! Ай лав ю! * —
Оце, думаю, халепа на голову мою...
І ясноока стюардеса,
Як і належить, дівчина нівроку,
Вже позиркує на Мамаю з інтересом.
І він перед нею як не піде скоком...
— Добре, що в тебе настрої безжурний,
Але,— шепчу йому,— поведься... культурно... —
Знизав Мамай плечима
І пасе ту гарну дівчину очима...

* Я люблю вас (англ.).

А вже Мамаєві підморгують якісь бородаті гаврики,
І розчулений негр запрошує в гості до Африки
(Чи з Конго той чоловік, чи з Того),
Подобається йому Козакове банджо,
Мовляв, банджо об'єднує, а роз'єднує ружжо.
І ми, каже, любимо веселитися,

тільки нам тепер не до того.

Тлумлять нас білі, зовні такі, як ти,
Але, бачу, вони тобі не брати.

І відповів Мамай тому чоловіку,

Що й він до расистів має ненависть велику.

Поїхав би й зараз в чорнявий край на хрестини

а чи на заручини,

Та нехай іншим разом, бо зараз має доручення

Від товариства «Україна»

Відвідати земляків неодмінно...

Поговорив з тим негром про енергетичну кризу,

Про те, що в світі більшає нейтронного заліза,

І т. д. і т. п.

Втихомирився потроху Мамай, сидить, сопе...

Збудивсь я, у кругле віконце глянув:

Довкіл тільки небо та сонце полум'яне,

А внизу хмари пеленою повисли.

Глянув у другий бік — і обімлів:

Мамай сидів поряд мене в кріслі.

Пустий целофан лежав на підлозі —

Зникла Мамаєва дерев'яна подоба.

І я в тривозі

Тер лоба.

А безжурний Козак, такий, як і в сні,

Мовив спокійно мені,

Тримаючись строго:

— Не хвилюйся, брате, все буде о'кей,

Хіба що ждали земляки гостя одного,

А зустрінуть двох гостей.

...Натерпівся з ним я і лиха, і сміху,
Поки до тієї Канади доїхав
(Чи то пак, сказати хотів, — долетів).
Отож сон мій скінчився, та почалися наяву оказії.
Прилетіли благополучно,
В Монреалі на тамтешню землю злазили.
Заповнили необхідну «бамагу»,
І тут Козак знову прикував до себе увагу.
Митники з кокардами, звісно, дивилися, хто що везе,
І який, крім сорочок, особистий має НЗ.
Везли ж ми в основному євшан-зілля,
Пісенники та поетичні цикли...
До кобзи не чіплялися, звикли:
Наші дівчата з бандурами частенько лігають за океан,
А от сам Мамай для митників — незвичайний пан,
Хоч мушкета й шаблюку зоставив дома, —
Нехай на стіні тим часом повійсять, —
Бо ні з ким битись оружно не збирався, звісно,
Та й наше бажання жити в беззбройному світі відоме.
А от Мамаєва непогасна люлька митникам упала в око
(Ну, думаю, знову матиму мороку),
Повертали її й так, і сяк, а з неї димок іде,
Аж тим заокеанцям крутить у носі.
Мамай же їм роз'яснює:
— Посіяли овес, а зібрали просо... —
Кажуть йому митники: — Но смокінг! * —
Їм відповідає на те козак,
Так ніби митниця для нього діло звичне:
— А вона у мене вічна,
Ніко́бли їй не можна погаснути.
Відчепіться, гаспиди!
Змикитили митники: мабуть, факір,
І впустили нас з Мамаєм на канадійський двір.

---

* Не курити (англ.).

II-ДУМА ПРО СЕСТРУ І БРАТА

Коли ми, українці, приїжджаємо до Канади,
То до кого ж, як не до рідної трудової громади?
Бо вона ж пригорне тебе і догляне, як брата,
Бо кожен дім тоуківця * — то й твоя хата.
І розвіються подорожньої буденщини полова
Та дріб'язковість суєти,
І до кожного твого слова
Припадатимуть, як до джерельця, брати.
І ти спробуєш передати їм плескіт дніпрової хвилі —
Й вони зримо братимуться на силі.
Спробуєш передати легіт Карпат,
Атомобудівську новину чи дихання нашого лану —
Побачиш, як сестра чи брат
Раптом молодшати стане.
І ти дивуватимешся з їхньої довголітньої терпеливості
(О! Які над ними шаленіли громи),
І храмами людської справедливості
Встануть тобі по Канаді вкраїнські Робітничі доми.
Скільки ж то над тими, першими, попоглумились неситі!
Тепер земляки хто при хлібі, а хто лиш наполовину.
Та немає ж, мабуть, людини в світі,
Яка б забула, де закопано її пуповину.
Та немає ж, мабуть, людини в світі,
Яка б забула мамину колискову
Чи обтяла з душі, як з дерева віття,
Рідну пісню і рідну мову.
Бо хто ж хоче бути голим стовпом
Чи (вибачайте за порівняння) без приходу попом?
Бо коли ти став схожим на обчухрану колоду,
Зганьбивши честь отчого роду,
То як тобі зрозуміти горе і щастя іншого народу?

---

* ТООУК — Товариство об'єднаних українських канадців — прогресивна організація наших земляків.

...Того дня ми з Мамаєм, вгамувавши перелітну бентегу,
Прибули до Вінніпега.
Грали нам погідні сурми ранкові,
Коли ми вклонилися бронзовому Франкові.
Вивчали в місті музеї та історичні мури,
Заглянули до міністерства культури,
Привітали по-братські «Українську книгу» *,
А найперше — готувалися трепетно до вечірнього здвигу,
Що, як казали давні й новітні знайомі,
Збирається в Робітничому домі.
Ми й понині з Мамаєм згадуємо той вечір
(Чи, по-тамішньому, «імпрезу»),
І мимовільні сльози старечі,
І як у піснях шуміли тополі й берези
Та цвітом хлюпала наша калина,
Тужила й сміялася Україна.
Вечеряючи, випили по чарці таки.
То я, замість промови, читав поетичні строфи...
І сиділи діди, як молодики,
А молоді — бородаті, як саваофи.
І не було краю розмові про рідний край.
А ми розпитували: як же тут, люди добрі, у вас?
І, звісно, в центрі вечора був наш Мамай,
Усі ж дуже прагли почути його кобзу та соковитий бас.
І Козак, виправдовуючи надії,
Співав того вечора різне:
Смішне і слізне.
Мент-другий якось дивився в себе, мовчав,
Поки, торкнувши струни, почав:
*«Ой гай, мати, ой гай, мати,
Ой гай зелененький,
Ой поїхав з України
Козак молоденький...»*

---

* Книготорговельна фірма.

Склався такий у Мамає репертуар,
Немовби заходився роздмухувати жар
У багатті, що уляглося, відпломеніло,—
Співав наче про кожного з тих, що в залі сиділи:
*«Ой піду я в ліс по дрова,
Назбираю лому.*

*Завів мене чужий розум
На чужу сторону...»*

А коли вже наголосив такого,
Що засмутились земля і небо,
Видобув Мамає із нашої зброярні
Пісню про себе:

*«Ой продала дівчина курку
Та купила козакові люльку.
Люльку за курку купила:
Вона його вірно любила».*

Це — щоб трохи звеселити хату,
Яка притьмарилася від суму,
Бо задумав іще повідати невеселу думу.
Мент-другий зосереджено мовчав,
А потім почав:

*«У святу неділю, барзо рано-пораненько,
Не сива зозуля закувала,
Не дрібна птиця в бору защебетала,
Як сестра до брата із чужої сторони
У далекі города листи писала
Та братика рідненького,*

голубонька сивенького,

У гості прохала та благала:

*«Братика мій рідненький, голубоньку сивенький,
Прошу я тебе, прибудь ти до мене
І созвідай мене на чужій стороні,
При бідній, нещасній моїй злій хуртовині!
Що я, братика, на чужій чужині проживаю,
Усякий день дрібними сльозами проливаю...»*

...А перед Мамаєм — очі в очі — сиділа Анна
З поглядом, роз'ятреним, як невігойна рана.
Вироблена, виболена жінка старенька
Дивилася на нього, як на сина ненька,
Та дивом дивувалася: і звідки він усе про неї знає,
Що вже й думу складає?
І звідки ж йому відомо, як проклинала літа пропащі,
Коли корчувала канадські непролазні хащі,
Щоб, зрештою, мати з того гомстеду *
Більше зілля гіркого, ніж хліба та меду?
І, певно, згинула була б від туги і каторжної роботи,
І гупої ночі по ній завили б койоти,
Якби покладалася тільки на бога,
Якби не кругова робітнича запомога...
...А Мамай, доводячи кобзарське діло до пуття,
Продовжував виструнювати її життя:
*«То брат тебе зачуває,
Назад листи одсилає
Та до своїй сестри рідненької словами промовляє:
«Рад би я, сестро, к тобі прибути,
Тебе созвідати,
Так не могу за бистрими водами
І за широкими степами,
За дальніми, далекими сторонами,
За темними високими лугами!»*
...О, як Анна зорила на безсмертного Мамаю,
Що думою про неї її ж серце крає!
Отоді я, здається, збagnув далеко-раннє
Незабутньої своєї бабусеньки заклинання,
Яким вона, бувало, відводила від мене лихо,
Погляди пристрітні, зверхньо-наврочні та злі,
Промовляючи тихо
До всіх людей, світил, неба і землі:

---

* Земельний наділ (англ.).

«Не дивіться на нього тими очима,
Що вас мати породила,
А дивіться такими очима,
Як матір божа на свого сина».
А я, необачний, сміявся з тієї примовки
Був малий, то ще не стрічав вовка...
Отаким поглядом на Мамаю дивилася Анна,
І в естві занила давня рана.
Зачудована тиша стояла в залі,
А мій характерник вів далі:
*«То хотя то ти, мій братику рідненький,
Голубоньку сивенький,
Через бистрії води білим лебедоньком перепливи,
А через широкі степи малим,
невеличким перепелоньком перебіжи,
Через дальнії-далекі сторони,
Через темні-високі луги
Ясним соколом переліни,
А на моє подвір'я сизокрилим голубом упади,
Та жалібненько захвили, та моє серце звесели!..
Що вже то, каже, братику, ідець празник,
Христово пресвітле воскресеніє,
Людям радість — а мені смутость...
Що люди на празник до божого дому ідуть,
Як бджола гудуть,
А з божого дому виступають,
Як маковим білим цвітом процвітають;
Пола із полою сходжає,
Брат із сестрою плече о плече черкає,
На хліб на сіль завертає,
А на мене, безділну та безрідну, братику, ніхто не погляне,
Мовбито нас ніхто і родом не знає!
Як ми в свого отця і матері проживали,
Як у нас то пили та гуляли,
Ні світ і ні зоря на добридень давали,*

*На хліб на сіль зазивали;
А як пришибла лиха-нещасна хуртовина,
То тоді одреклися усі куми-побратими,
І вся названа рідная родина.
Трудно, братику, рибі без води пробувати,
Птиці і звіру без лісу у чистім полі гуляти.
А іще трудніше, тяжче і важче
Бездільному та безрідному чоловікові
На чужій Україні проживати!..»*

...Вийшла Анна на люди,
Поклала сухенькі руки на груди:
— Звідки ж ти все знаєш про мене, сину,
Про злу хуртовину наруги та глуму,
І про брата, і про гірку мою годину,
Що склав про мене думу?

— Хоч і багато про вас відаю, нене,
Але ту думу складено без мене.
Навчився я її у народу ще там,
посередині минулого століття,

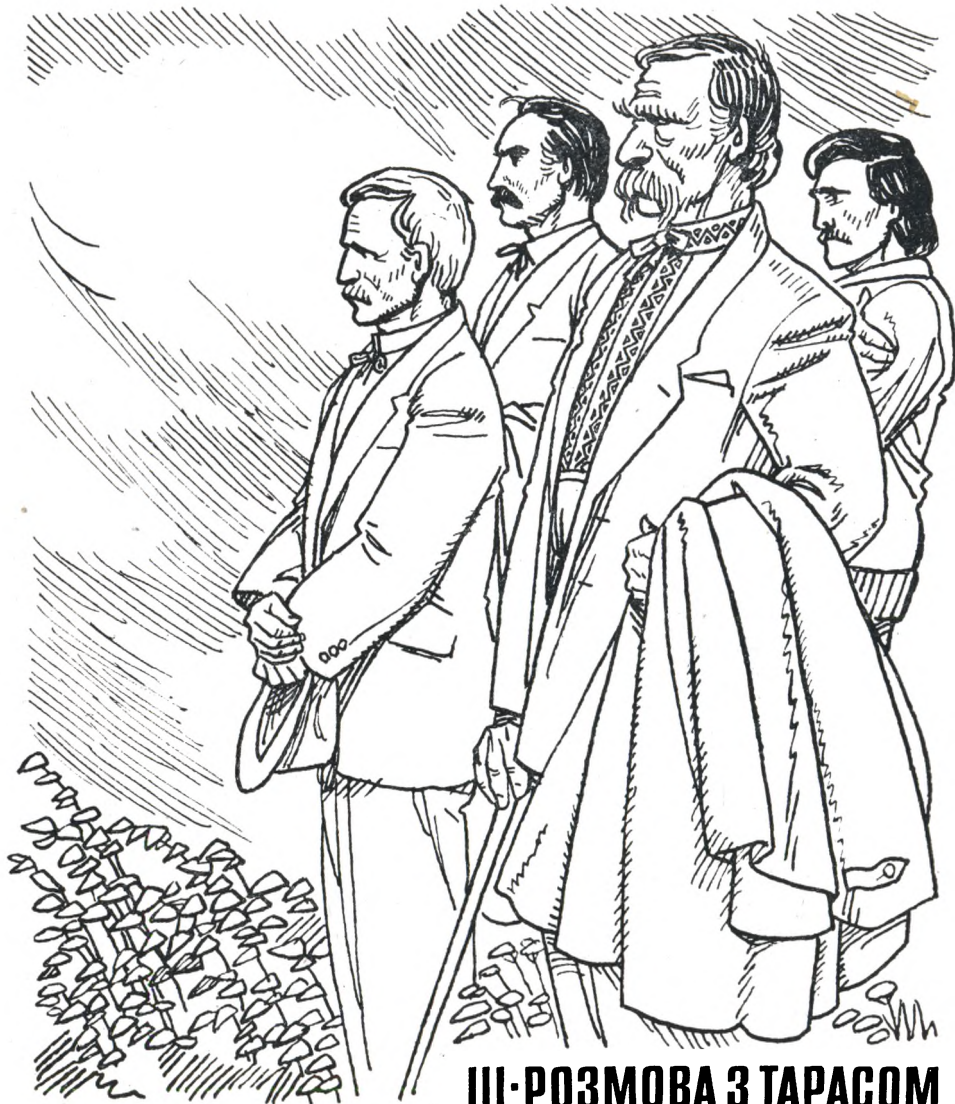
Ще задовго до голодного та холодного вашого лихоліття.
Народ, ніби вішуючи, що гряде лихо,
Склав її ще в ті часи, як за моря-океани
Ніхто з українців не їхав.

Такі ото, матінко, саги народні:
Перейшли віки, а наче творені сьогодні... —

...І мовчали люди, і плакала Анна
З поглядом, роз'ятреним, як невигойна рана.
Та іменем сина і брата додумував думу Козак
Отак:

«Вона тобі, Канадонько, та гори ж переробила діла,
Пшениченьку вколосила і дітей народила.
Що ж бо ти, Канадо, ніби їй не рада?
Шануй її, цінуй її, мачухо Канадо!»
...Ій-право, Мамай — чоловік чарівничий:
Аж жаром того обсіпле, кому гляне у вічі...

III-POЗMOBA 3 TPAГOM

Коло Торонто — клен та яворина,
Музей Шевченків, бронзовий Тарас...
Так ніби то куточок України
У стороні від велелюдних трас.

Там нас вітали побратими, друзі,
Турботливі, немов бджолиний рій.
Там три верби зросло із тих галузок,
Що з Канева колись привіз Матвій*.

В цеглину кожну і граніту грані
Вселяли волелюбство світове,
Аби відкрився канадійський Канів
Для всіх, хто на оцій землі живе.

Громохко, кроком-поступом металу
За тридев'ять земель прийшов Кобзар,
Щоб ворогам не дати на поталу
Свої пісні негасимий жар,

Щоб земляків не підкосила згуба
Та щоб не вбила братолюбний дух
Ні свастична сволота, ні тризуба,
Що вивертає правду, мов кожух.

Оселище, де серце має втіху,
Таким домашнім видається на мить,
Хоч не Дніпро, а лиш потічок тихий
В ярузі під горою жебонить...

Палермочко! Ції землі окрасо,
Для тебе літо виплело вінки...
Коли стояли ми перед Тарасом,
То чули, як крізь нас течуть віки.

---

* Йдеться про Матвія Шатувського — публіциста
і діяча прогресивної громади в Канаді.

Миттєвостей промовистих мовчання
Не розгуби, на добру путь візьми.
Мовчання теж буває, як вінчання
Душі твоєї з часом і людьми.

І, лікоть відчуваючи Мамай,
Я на миру розкутіше стою,
Немовби він мені переливає
І ясноту, і простоту свою.

Тим часом у думках собі витаю
Та в Кобзаря питаю:
«То як ти тут, Тарасе? Що за світ?
Знайшов стовпи, що підпирають небо?
Хисткий над земляками небозвід,
По всьому, опирається на тебе.
Твої вселенські досягнувши болі,
Вони й самі повищають поволі...»

...Удалині ледь-ледь виднілись ферми,
В яругах буйно врунилась трава.
Різномовний їхав люд в Палермо,
В Тарасовій оселі вирував.

А мій Мамай, як вечоріти стало,
Придумав дивоглядію таку:
Зійшов Кобзар до нього з п'єдесталу
Та й осторонь ходили до смерку.

Уже й огні гірляндами горіли,
Й «Гагілка» * наспівалась досхоchu,
Вони ж на схилах стиха говорили,
І я розмову їхню серцем чув.

---

* Жіночий хор ТОУК.

— Від України шлях сюди неблизький...
Та й світ на чорне й біле розколовсь...
Я знав тебе, Мамаю, ще з колиски...
И за океаном стрітись довелось.

— І як воно, Тарасе, в цій Канаді?
Чи всі тобі тут раді, чи не раді?

— Та, звісно, раді в трудовій громаді,
Пани ж — майстри собаками цькувать
Або хоч причесать мене, пригладить
Та думу-правду перелицювать.

Отак-то, добрий друже невмирущий,
Тіпають збіжжя... Зерна... Околот...
А ти, як і колись, безлітно суший,
Мов наш народ, Мамаю, мов народ...

— Такий вродивсь... Хоч розпинай, хоч вішай.
Не вб'ють мене ніякі сили злі.
І ти, Кобзарю, у віках живіший
Від багатьох, що ходять по землі.

Зажив я слави, жорном лиха тертий,
Чимало натворив химерій, див,
Але повірив у своє безсмертя,
Коли тебе народ наш народив.

— То й добре... А мене хвалити досить...
Вже й небо стало зоряно-рябе.
Он твій напарник в травах ноги росить,
Напевно, виглядаючи тебе.

— Хай вигляда... Мої повадки знає...
Ми з ним порозумілися-спряглись.
Давай тієї краще заспіваю,

Яку ти крєвно так любив колись:
«Ой зійди, зійди, зіронько, та вечірняя...»

Десь здалеку, від Богуна чи Гонти,
Розпочинався чарівничий спів,
Через байраки линув до Торонто
Та птахом над Канадою летів...

І, поки він співав, зітхнув не раз
Від вдячності розчулений Тарас.

— Мозольники тут нетрі розорали,
Копальні й городи звели довкруж.
Та хто духовні зрушить кос-арали?
Добром засіє хто пустелі душ?

Іде до мене України скалка
І піснею благає помогти,
Та скалка, що зазнала горя змалку
Та й подалась за долею в світи.

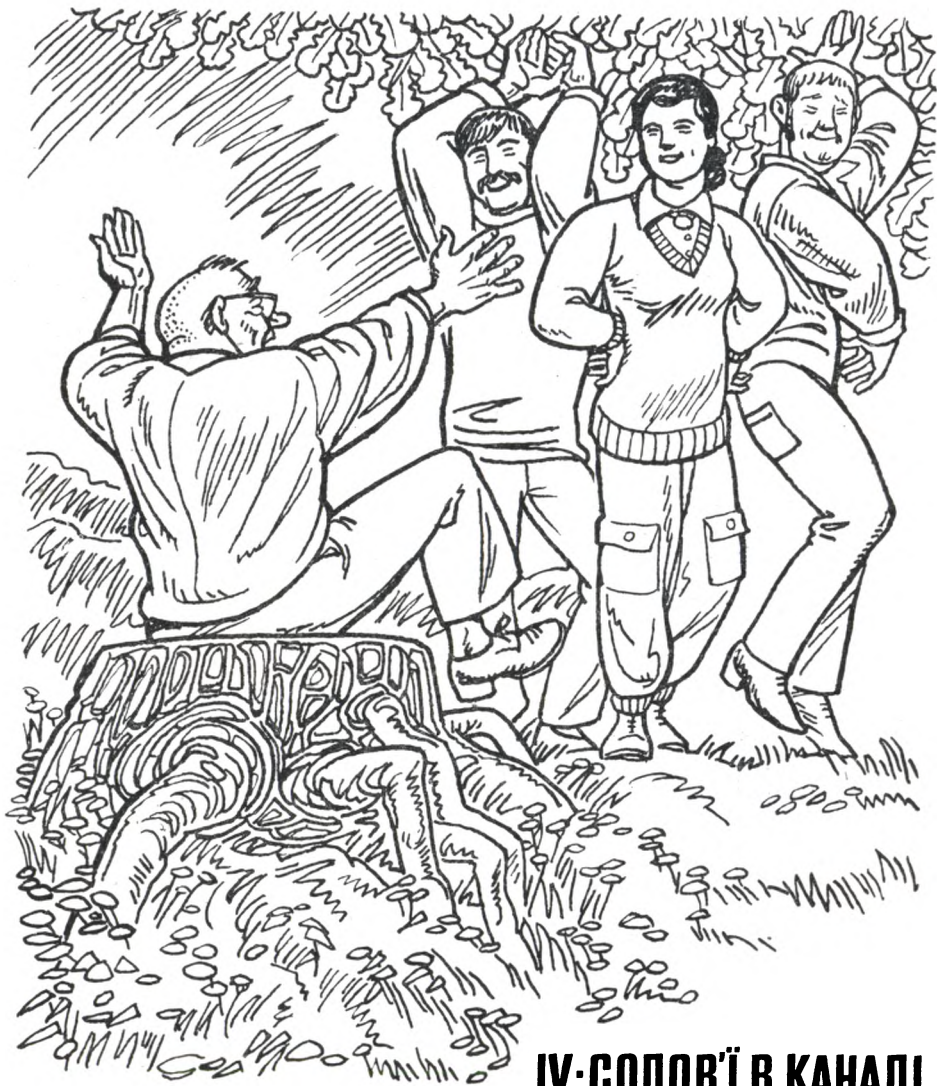
Краяни коло мене серце гріють...
І все ж, бува, від сорому горю:
Без тлумача мене не розуміють,
Коли до наймолодших говорю...

А ти до них, Мамаю, прилітай,
Нехай не забувають рідний край...

...Ще «забавлялись» земляки бідові,
А далі все затихло, уляглось.
Лиш пізня птаха зойкала в діброві
Немов би й не по-нашому якось.

І пам'ятник стояв. Розвіяв чари
Мамай, поважний канадійський гість...
Писатиме пізніше мемуари —
В подробицях про день той розповідь.

IV-СОЛОВ'І В КАНАДІ

У душі нам вливавсь мирний простір,
І трохи прояснилось в голові.
По-братньому господарі і гості
Кружка порозсідались на траві.

Мамай витав думками десь далеко...
До кобзи прихилились хазяї,
Торкали струни, і колки, і деко
І поглядами гладили її.

Ой кобзонько!
Бандурина бабусе!
На світі є комуз, пандур, домбра,
На світі балалайка є і гуслі...
І ти їм рідна, бачиться, сестра.

Ти маєш ні на що не схожі звуки —
Струмочок із-під снігу по весні,
Свій родовід, і радості, і муки,
Своє мовчання,
і свої пісні.

По-нашому смієшся ти і тужиш,
Усе живе душа твоя сприйма.
А поріднишся з ким чи з ким подружиш —
Вірнішої подруженьки нема.

Вже народився на землі маестро —
Творець комуністичних партитур:
У злагоді незнаного оркестру
Звучать і кобза,
й гуслі, і пандур...

Хоч, скажемо без зайвих сентиментів,
Природа пісневедення така:

Оркестр міжнародних інструментів
Створити, справді, штука нелегка.

А ще ж і те завважити годиться,
Що в тебе струни — не холодний дріт,
Що радість принесеш усім сестрицям,
По-своєму виструнюючи світ.

Обнявши інструмент, про чорні брови
Мамай, у струни вдаривши, завів.
І хтось із земляків стареньких мовив:
— На жаль, нема в Канаді солов'їв...

Така пора стояла солов'їна,
Такий чуттєвий спалахнув пожар,
Що ворухнулась в серці Україна,
А в Мамаю збудивсь чаклунський дар.

І так ставало на душі казково
Від Мамаєвих музики і слів.
А я вже знав, Козак не випадково
Що не почне, то все про солов'їв.

«Ой у вишневому садочку,
Там соловейко щебетав...»
Здавалося, на кожному листочку
Його басистий голос трепетав.

А далі — «Защєбечи, соловейку»,
А ще — «Сміються, плачуть солов'ї...»
Таку пісенну вимріяв сімейку,
Що до кінця й не вилічить її.

Тоді усе дійшло до апогею,
Коли Мамай завершував цією:

*«Ой там, на горі, дивний див:
Там соловейко гніздо звив.
Всю нічку не спав та все щебетав,
Собі солов'їху прикликав».*

Щось в нім від бога, щось в нім — від людини...
Повірте, любі читачі мої,
В той чарівливий вечір
З України
Прилинули в Канаду солов'ї!

Так, наші співуни, хоч трохи й пізні,
Не горобці, не гави, не стрижі...
У нас-бо ж так: що поселилось в пісні,
Те й в дійсності нуртує, і в душі.

Спочатку лиш для тих, хто в нашім колі,
Вони стонадцять утяли колін,
А далі вже, неначе вітер в полі,
Котилось — хвиля хвилі навздогін.

А далі співу хлинула лавина
(Ячмінь іще не викинув колось)
На всю безсоловейкову країну.
І почалось чаклунство, почалось!

Хто чув колись їх змалку в ріднім краї,
У кого дух вітчизни не зачах,
Від того співуна, що витинає,
Молодшали, здається, на очах.

А ті, які в Канаді народились
І знали про таке лише з казок,
Чутливими та добрими робились,
Просили пташку: «Тьохни ще разок...»

Мамасчку! Тобі сердечна дяка,
Легендо та бувальщино моя!
Я й сам від того мало не заплакав:
Це ж треба! Вперше чують солов'я.

Таке заверемілось повсюди
На антисолов'їній тій землі,
Що незнайомі зупинялись люди
Й вітались, як у нашому селі.

Усе змішалось: і пани, і челядь,
Бо руку один одному давав.
Бездомних кликав в хату повечерять
Міністр якихось соціальних справ.

Притишились громи на водоспаді,
В «Акваріумі» * пробудився кит,
Спинилось все живе на автостраді
І ніби вперше глянуло на світ.

У церкві преподобного Михайла
Згадали фрески молодість свою.
І ресторан на супервежі «Скайлон» **
Загальмував підхмарну крутію.

Хокейний форвард скинув рукавиці.
Він завжди волю кулакам давав,
Але чомусь не став сьогодні битися,
Суперника обняв, поцілував.

---

* Басейн, де відбуваються видовища
за участю китів і дельфінів.
** Вежа, яка обертається.

Спочатку зал затупотів ногами:
«Це ж клоунада, господи прости!»,
А потім, як пізнався із співунами,
Овацією бебі * пригостив.

Черговий кандидат у президенти
На завтра готував фальшивий спіч,
Діждався солов'їного презенту
Й від сорому не міг підняти віч.

Благословисьь, стихіє солов'їна
І духотворний незборимий знак!
«Виходить, я — людина,
я — лю-ди-на!» —
Кричав коло парламенту жебрак.

Приходили до тями наркомани,
Повійниці пішли в монастирі,
І заживали невігойні рани,
І юними робилися старі.

Убивця опустил холодне лезо,
Що вже було над жертвою заніс,
На себе вперше глянувши тверезо,
Пішов спокійно вішатися в ліс.

І на ТВ (ковбої де? реклама?) —
Самі пісні про ласку і любов.
Ну й натворила ж солов'їна гама
По городах,
на фермах між дібров!

---

* Дитина (англ.), в даному випадку іронічно.

Комп'ютери позабували звички,
З-під влади вийшли вчених фахівців
І видавали замість перфострічки
Лиш нотостани з записом співців.

Таке вчинили піснетворці наші,
Таке утнула солов'їна рать,
Що в деяких газетах метранпажі
Неправду відмовлялися верстать.

Тієї ночі (говорили вранці),
Аж поки не заблиснув сонцесхід,
Через кордон ішли американці
Дізнатися, чого не спить сусід.

Тієї ночі, кажуть, над Канаду
Поназлітались різні «тарілки»:
На солов'їну піддались принаду
Інопланетні хлопці та дівки...

Чаклунка ніч і чарівничі далі.
Усе росте, кохається, буя...
У небесах на місяця медалі
Вирізьблювався профіль солов'я.

Нечуване чинилось у Канаді,
Поширювалась пісня, мов огонь.
І ми з Мамаєм вже були й не раді
Тій незбагненній витівці його.

Сидів Козак, своє зробивши діло,
Задумався, вечеряти не став.
Йому співати більше не кортіло,
Лиш незгасиму люлечку смоктав.

Ще били солов'ї піснями в груди,
Коли сказав попутникам Мамай:
— Так от що робить з нами пісня, люди,
А з нею ж вік живе мій рідний край...

Кінчався празник на високій ноті...
Ми вибрались на гамірний хайвей,
Та нам аж до Торонто на капоті
Співав щонайсміліший соловей.

Кажу: — Мамаю, друже, все нормально.
І твій концерт — напрочуд геніально,
А все ж... не мати б зайву нам турботу...
Влаштуй, будь ласка, птахам вороття,
Бо ще, гляди, на завтра вріжуть ноту
За вторгнення у внутрішнє життя.

У-ТЮТЮНОВИЙ БОГ

На ранок вгамувалося довкола...
І ноти, слава богу, не було.
Ми з Козаком сьорбали кока-колу
В кав'ярні тихій «Дідове село».

Поблимував модерний телевізор,
І преспокійна музика пливла.
Так нібито ізверху, збоку, знизу...
Затишний кут, хоч плата й немала.

Вже друг Василь, опікуючись нами,
Наш побратим канадський і поет,
Вичитував житейську панораму
З ранкових свіжоспечених газет.

Там про нічні писалось катаклізми,
Хто що хотів брехав, молов і плів:
Волали про агентів комунізму,
То пак про мамаївських солов'їв.

Давали рясно і такі статейки:
Мовляв, наслали із Країни Рад
По лазерних каналах соловейків,
Щоб зруйнують увесь тамтешній лад.

Василь читав на повному серйозі
(Хоча від сміху стриматись не вмів);
«Проголосуй за нас — то й на морозі
Тобі лунати буде райський спів!»

Писалось, що одна поважна дама
В кущах згубила дороге кольє...
Тижневик тлустий «Сіті-панорама»
Взяв інтерв'ю в біолога Сальє,

Який сказав, що, з точки зору стресу
І впливу середовища на «я»,
Він нині з величезним інтересом
Вивчатиме глобальність солов'я...

Ну й реготали ж ми на всю Канаду,
До іскор з віч, до набухання вен!
Допоки з-за своєї барикади
Увагу став звертати на нас барм'єн.

Він по чарках напої розливає
Та кожного пита, чим жив-здоров.
І все частіше зирить на Мамаю...
Не стримався і, врешті, підійшов:

— О! Ви такий рекламно-знакомитий,
Бажаю пану довгі роки жить.
Я вас пізнав... побачив... заіримітив...
Автографа, як можете, лишіть, —

І по-жонглерськи яюсь, із-за спини,
Він простягає пачку тютюну:
— Отут, пониже вашої личини,
Поставте хоч карлючечку одну.

Ге-гей, на пачці тій і справді ловко
Змальований чистісінький Мамай:
Кругленька з оселедчиком головка,
І люлечка, і ще й бандури край.

Мамай знизав плечима: — Прошу, пане...—
Черкнув своє на пачечці ім'я,
На мене яюсь запитально глянув,
Мовляв, таке уперше бачу я.

Бармен вклонивсь, подякувавши гречно,
І поліглотність виявив свою:
— В застілля ваше вторгся недоречно...
Пардон, звиняйте, вибачте... сенк ю.

А тютюнець іде... товар прекрасний,—
Додав шинкар і заздрим оком — блись,—
Роздмухуйте, нехай горить — не гасне.
Ви в грошовите діло подались...

Скипів Мамай, рубнув на повні груди,
Вловивши той баришницький «мотив»:
— Вже три віки мене малюють люди,
Й ніхто за це ніколи не платив!

Бармен — уже по-наськи, без акценту:
— Не може бути, щб ви? Охо-хох...
І він ото не платить вам ні цента?
Вас обдирає Тютюновий бог.

Дозвольте нагадати вам, до речі,
То ж близнюки — реклама і товар.
Ви, мабуть, чули? — син прем'єрки Тетчер
Продав себе рекламі — мав «навар»...

Скінчивши недостойну ту балачку,
Зібрались ми виходити надвір.
Мамай сказав: — А все ж оденьку пачку
Куплю, цікавий буде сувенір...

...Але на тому не скінчилось діло.
З Мамаєм ми жили в готелі вдвох.
Ще того дня, уже як звечоріло,
З'явився в номер Тютюновий бог.

Пізніше ми дізнались, в чім причина,
Який його нечистий нам приніс:
Кав'ярник, розпрогаспидська личина,
Пустив чутки, що бог — не бог, а біс.

Тож Тютюновий, знавши «кадри» власні,
Відчув, мабуть, що бізнес погорить.
І от, щоб все полагодити вчасно,
В готель приплівсь з Мамаєм говорить.

Із того менту, як у двері стукнув,
Став перед нами старуватий франт
Й прорік, коли вже хаудуюдукнув:
— Я не пройдисвіт. Чесний фабрикант.

— Пробачте, та не відаєм, їй-право,
Про вас ані хули, ані хвали,
Але коли до нас яка є справа,
Сідайте,— кажем,— раз уже прийшли.

Поставили на стіл пляшчину з перцем,
Все ж, як-не-як, у нас сьогодні гість.
Аж лашиться до Мамає-хімерця,
Сидить, чортяка, і не п'є, й не їсть.

— Я думав, ти — легенда, лиш картина,
А ти, виходить, чоловік живий...
Давно колись привіз із України
Твою парсуну мій дружок старий,—

Бог Тютюновий словесами булькав,—
Жупан і кобза на дванадцять струн...
А щонайперше — незгасима люлька.
От звідти й взяв тебе я на тютюн.

— Як мовиться, спасибі за увагу,
Намалював, то хай вже буде й так...—
А гість із теки дістає «бамагу»:
— То підписати треба нам контракт,

А то ще добре ділечко шелесне.
Такий закон. Реклама — мій рушій...
Даю скажені гроші... Діло чесне...
Ось тут, в куточку, прошу, підпиши...

Козак підвівсь, схилився до одвірка,
Йому заблисли очі, наче ртуть:
— У вас якась така на чесність мірка,
Що нам, прибулим, зразу й не збагнуть.

Про справжню чесність навіть наші діти
Розкажуть вам, заморські ловкачі.
Отож тебе належить просвітити,
Аби ти відав, що воно й почім.

Так-от, мене малюють люди здавна
(Число і рік назвати не берусь),
З часів, як встало Запорожжя славне,
Як возз'єднались Україна й Русь.

І завжди малювали, мов співали,
Мене вкраїнське місто і село
На лядах скринь, добра щоб не ховали,
На дверях хат, щоб щастя в них жило.

На вуликах іще — моє обличчя,
Аби з нектаром зналася бджола,
Щоб гілка трудівнича й жартівнича
В народі розпросторено цвіла.

В Москві картини, в Києві, в Одесі...
В музеях... Безіменні малярі...
От і в романі нашого Олесья
До улів прийшов я на зорі.

Михайло Стельмах в збірниках фольклору
Мене з джерельним словом обвінчав,
Аби Мамає і в новітню пору
І старші пізнавали, й дитинча.

Мої, гадаю, висіялись зерна
З жадань народних, з добрих душ і рук...
У Франції і США — я вкрай модерний,
І ледь впізнаєш — як утнув Бурлюк.

За довгий вік бував-таки в бувальцях,
І битий був, і вороженьків бив.
Тепер я — на воротях арсенальця,
Щоб двір наш корінь роду не згубив.

Є в Києві у мене славний родич,
Сівач добра і мудрий побратим.
Ото б тобі, канадський благородич,
Та побалакать з чоловіком тим!

Він словом вивільняє світ від скверни,
Нечистим утинає роги й хвіст.
Талановитий дядько, характерник,
У нашій справі — енциклопедист.

Він за піснями, Тютюновий боже,
Водив мене в Москву й на тихий Дон...
Той Ільченко без мене жить не може,
Пустив оце уперше за кордон.

От він уже тобі, признатись мушу,
Одвішав би контрактів і реклам...
Знай, ми не продаємо наші душі
Ніяким ні богам, ані чортам!

Підвівся прийшлий, до дверей посунув
Той доларопоклонник і дивак:
— Шукатиму нову якусь парсуну,
Коли вже так, коли вже, пане, так...

— Не гангстер, боже, я, не кінозірка.
Народний дух — не тютюновий дим.
Така-то бач, у нас на чесність мірка
Всім: вічним, і старим, і молодим.

Нехай тебе твоя розсудить совість,—
Так на прощання мовив наш Мамай,—
Не забувай про власну тимчасовість,
А вічного ти краще не займай!

— Таке говорить... вічність... чесність... душі..,—
Пробурмотів пришелець на ходу,—
Оббрешуть торгаші мене й задушать,
По всьому... збанкрутую... пропаду...

...Таки пропав, отак, як і з'явився,
Той Тютюново-доларовий бог.
Мамай усмак під душиком помився,
І ми ТВ дивилися удвох.

Мовчали, притомилися-пристали,
З екрана стиха струменіла синь.
Не думали собі і не гадали,
Що ждало нас одне із потрясінь.

Гонитви, вбивства і тіла дівочі...
Цікаво і незвично. Хай їм грець.
Посеред того раптом опівночі
У кадрі виник диктор-брехунець.

Про се, про те, а далі— про Мамаю
Щось несусвітньо-лживе понесло:
Мовляв, за морем залишитись має,
Купля кав'ярню «Дідове село»,

Вступив у спілку з Тютюновим богом,
Тепер він, звісно, буде на коні...
Таке верзе, аж очі лізуть рогом
Від тої безпardonної брехні.

А далі кадри: Мамаїв автограф,
Корчмар стискає руку Козаку...

І де він взявсь, таємний спецфотограф?
Його ж неначе не було в шинку...

До друга мовлю: — Пес зірвався з цепу,
Гляди, бо й розірвати може вмент.
Ось маємо іще одну халепу.
Вітаю вас, новітній «дисидент»...

А він: — Та тут, здається, не до жарту,
Мене гіркий оповиває сум.
І нам тепер обмізкувати варто,
Як спростувати цю брехню і глум.

VI „ОЙ У ПОЛІ НИВКА”

У кого поле — мікро, в кого — макро...
І здалеку загледів мій Козак:
Край шляху — рівний клопоть в кілька акрів,
Хтось обробляє зеленавий знак.

Під'їхали поближче — молодиця,
Сама, як цвіт, і трактор до ладу.
Мов грається, підживлює пшеницю,
Ще й ручкою махнула на ходу.

Василь спинив розгарячілу кару,
Мамай узяв свій струнний інструмент —
І розхлюпнулись українські чари
У канадійським подовкіллі вмент.

За крила, шаленюча автострадо,
Ти пісню хоч тримай, хоч не тримай,
Вона сягне отого адресата,
Якого в думці вицілів Мамай:

*«Ой у полі нивка,
Кругом материнка...
Там дівчина жито жала,
Гарна чорнобривка.
Жала ж вона, жала,
Сіла спочивати,
Їхав козак з України,
Мусив шапку зняти.
Мусив шапку зняти,
«День добрий, — сказати, —
Помагай біг, дівча моє,
Тобі жито жати!»*

Бетонка трактористочці шуміла,
Немов гірська ріка звіддалеки,

Вона своє вивершувала діло
І — нуль уваги до тії ріки.

Коли ж зачула файна господиня
Мамаїв глас привіту й доброти,
Неначе з трону, зі свого сидіння
До нас соблаговолила зійти:

— А звідки, хлопці, ви такі бідові? —
— Хіба відразу, жінко, не збагнеш?
Звідтіль, де надвечір'я чорноброві,
Де родить пісня і пшеничка теж...

— Та бачу й чую... Неблизькі дороги
Сюди із ріднокраю пролягли.
Ви кликали мені на поміч бога,
А він казав, щоб ви допомогли.

По-нашому промовила землячка.
До гумору чорнява має смак.
По всьому, до вподоби їй балачка,
По всьому, вчарував її Козак.

Питав про види на зерно й полови,
Кабіну модернову похвалив...
Коли б то хлібороби спільну мову
Та не знайшли посеред щедрих нив?

Тутешнє в неї все, і кістка й ладка,
Лише в очах — Україна, як луна.
Дід прикарпатець, а вона — канадка,
І фермер батько, й фермерша вона.

Старий помер, не дошукавшись правди
Ні на своїй, ні на чужій землі.
Полишив їм незгоди, і нелади,
І хату, і наділ, і всі жалі.

Землі два метри взяв собі в Альберті,
Все інше дітям залишив-таки,
Та роботящість передав уперту,
Та в хату вишивані рушники...

Тепер молодші тягнуться до міста,
І в нас, і тут — урбаністичний крен.
А от у канадійці дженджуристій
Засів глибинно хліборобський ген.

Коли яка біда не підчкриже,
То йдеться нині на врожайний год...
Вона журилась, як продати збіжжя,
І Рейгана картала, і бойкот.

Прощалися... Бо в полі ж не годиться
Втрачати час... Он скоро вдарить грім.
Моторну ми спіткали молодицю
У переноснім значенні й прямім.

— На схилі дня, — сказала наостанці, —
Хоч маєм по хазяйству сто морок,
Приймаєм делегацію радянців,
На наших хочуть глянуть корівок.

Приєднуйтеся... Зовуть мене Марія.
Зустрітись з вами радий буде муж.
Он бовваніє ферма за півмилі,
Гніздечко наше з гаєм доокруж.

Подякували чемно, як і треба,
Мамай поглянув на годинник враз:
— Відвідаєм музей, що просто неба,
І неодмінно заирнем до вас.

Василь натиснув звично на педалі,
І ми ввірвались у хайвейний вир.

І ближчі гони, і найдальші далі
Оповіщали, що у світі мир,

Що зріє нива, сновигають люди,
Дитя за руку матінка веде...
Так нібито вандали, ботокуди
У світі вже не водяться ніде.

О сяйна днино! Не введи в оману
Усе живе, що ходить чи летить.
Мир не впаде, неначе з неба манна,
За нього треба дорого платить...

...Повідати б і про музей, до слова,
Що на альбертських пагорбах встає,
Та в передмістях Києва чи Львова
Ще й не такі у нас перлини є.

Цікаво все ж... Хатки тих наших, перших...
Корчма, і кузня, й камінь від млина
Воскресли, у минулому померши.
І справді то історія-луна.

Читальня-клуб, мініатюрна зала.
Мамай у напівтемряві зумів
Розгледіти (ще фарба не злиняла):
«Єднайтесь, трударі усіх країв!»

З-під рушників на нас дивились строго
У дерев'яній церкві образі.
Та по обіді мали на дорогу
Благословення щедрої грози.

Мінялись ізобари, ізотерми,
То блисло сонце, то дощисько лив.
Підвечір до Марилиної ферми
Василь крізь непогоду підкотив.

Обійстя, хата — степова оаза.
Господарюють фермерша і муж...
Ми звіддалік побачили одразу
Коло машин приїжджих кілька душ.

Отих, що не висиджуються сиднем,
А знають праці дорогу ціну.
Ми з усіма здоровкались, як рідні,
Чуттеву розтривоживши струну.

Була поміж туристів і знайома,
Вірніше, знали ми її з газет,
Бо, власне, дома кожному відомі
Її заслуги, ймення чи портрет.

Доярка, депутатка, степовичка...
А вже ж бо гарна — хоч портрет пиши!
Що на її поставу, що на личко
Подивишся — і празник на душі.

Англійською? Будь ласка, мовить з блиском.
Вбрання, манери, тихокрилість рук.
Отож її приймали за артистку
Чи кандидата будь-яких наук.

Допоки чорно-рябих розглядаєм,
Що й справді заслуговують хвали,
Вона перемовляється з Мамаєм:
— По всьому, на екзамен привезли,

Он вже й з газеток заявили братці,
Не запізнались, саме в акурат...
Бо не дадуть сенсацій-провокацій —
Від боса не одержать хліба шмат.

Що ж, вдарить в грязь обличчям не годиться.
Подоїмо розкоханий товар.

Хай наставляють об'єктиви-бліци,
Затужне в молоці брехунський жар...

Господар не товкмачив воду в ступі,
Не став наш випробовувать терпець,
Корівок розділив на рівні групи,
І почалось доїння, мовби герць.

Накинула халатик. Канадійці
Були відразу вражені-таки,
Як депутатка вмить на кожній дійці
Пристроїла синенькі смоктунки.

І пильнувала з флангу і до флангу...
Компресорна джмелиною гула,
І рівно пульсували білі шланги,
Й корови ремигали спроквола.

Мариля мужу тихо: «Помагай бі»,
Молитву шепче, щоби виграв герць,
А ми гукаєм, звісно: «Шайбу! Шайбу!»
А під кінець сказали: «Молодець!»

Як виграла змагання депутатка —
Коресподентський раж ущух-осів.
Розвів руками фермер: все в порядку,
Мовляв, здаюсь, програв, не треба слів.

Вітав по честі нашу героїню...
А кожен із гостей радів, кричав,
Так наче там вершилось не доїння,
А першість світу з гімнастичних вправ.

За перемогу в мирному двобої,
За те, що пригасила «бліци» злі,
Що не зганьбила честі трудової,
Мамай вклонивсь доярці до землі.

Та сталась невелика заковика.
На сполох газетяр один забив:
— Рогатій групі цього чоловіка
Мамай, по всьому видно, поробив!

Всі засміялись, тільки степовичка
Сказала, перекривши дружній сміх:
— То правда, що у нас з Мамаєм змичка,
То правда, що Мамай мені поміг.

У нас-бо так... Чи ясно, люди, мовлю?
Можливо, це й нелегко вам збагнуть:
Коли на труд наш дивляться з любов'ю,
То ми і гори можемо звернуть.

Роздумуючи, фермер тім'я чухав,
Кореспондент все товк про чаклунів,
Але його ніхто уже не слухав,
На добрий погляд кожен зголоднів.

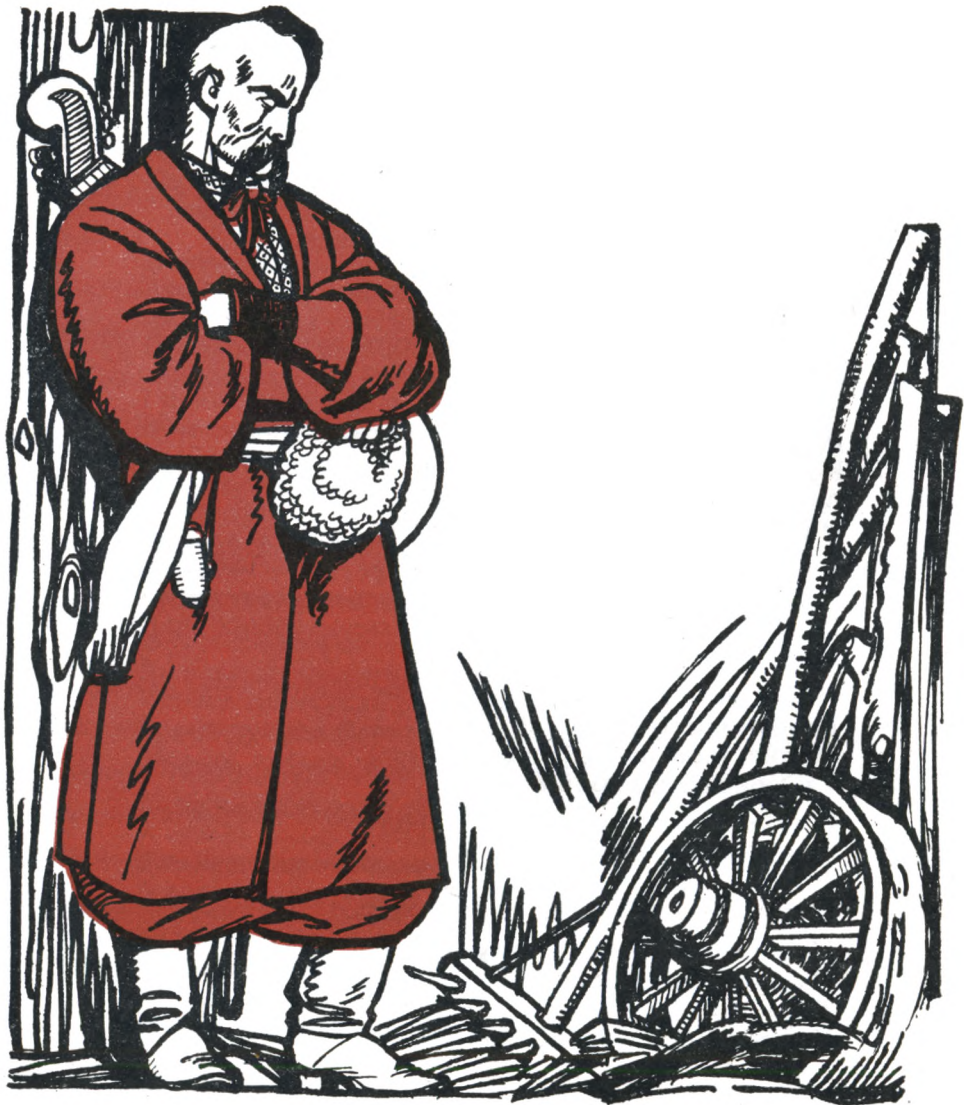
Коли вже здобули ми перемогу,
Коли нам зустріч випала така,
Як водиться у світі, на дорогу
Ми випили по чарці... молока.

Подякували за гостину щиру
І побажали мужу і жоні
Надоїв, врожаїв, найперше — миру
Та добродіття в їхній стороні.

В машини повсідались ми й туристи,
Вбираючи полів ясу дзвінку,
Поїхали... Дояр і трактористка
Із ментом кожним меншали в гайку.

Призахідне світило промінь-цівку
На шлях впустило неблизенький наш,
Та славна пісня «Ой у полі нивка»
Котилась по Альберті, як міраж.

VII-РОЗДУМ ПЕРШИЙ

Прийнявши більшовицьку програму,
Причастився до комнезаму.
Усуспільнили корівок та рала,
Діда головою артїлі обрали.
І коли той колгосп у нестатках
Та в герці з куркулями бився,
У перший день літа і я гукнув,
Що вже народився,
Тобто з'явилася в господарстві ще одна душа,
Тобто будем сильніші,
аби давати ворогам одкоша.

Дід любив мене.

І перше, що пам'ятаю,
Так це — в його руках до неба підлітаю.
Батько днював і ночував коло своїх тракторів,
То вже дід і за нього мене обігрів.
І ота дідова любов до малечі
На ті часи згодилась особливо до речі:
Придумав він дати сиротам лад,
Створивши в артїлі інтернат.
Слово не наше пурхнуло,
як горобець з долоньок,
Звикли до нього в селі всі, як один,
Коли в інтернаті
зібрали синів і доньок

З бідацьких родин.

Бо хто їх догляне, як не артіль,
Дасть одежину і хліб, і сіль,
Подбає, щоб вчилися в школі?
І дітки брались на силі поволі.
В одній половині куркульської хати
Сиділо колгоспне правління,
А через сїни —
як би точніше сказати —
Росло нове покоління.

Звідки взялося те лихо, я вже й не відаю.
Пізніше казали, був якийсь лист,
Сфабрикований сусідою.
Плакали колгоспні люди,
Інтернатівські Марусі, Шури і Вані,
Коли дід,

опустивши голову на груди,
Віддав партквиток, а заодно й головування,
Бо нічого ж більше робити не лишилось.
Добре,

що на тому окошилось...
Подався мій комуністичний дід,
Зблід.
Згадав своє юнацьке вміння шевцювати,
Заніс з повітки верстака до хати
Та й смолив дратву вечорами,
Прислухаючись,

чи не стукнуть у віконну раму.
Баба Олена носила на базар
Чоботарські вироби,

в основному сандалі,
Мали гроші за той товар —
І життя йшло далі.

Як не було дідові гірко,
Але вистачало і на хліб, і на горілку.
Правда,

ми з дідом заслужили довір'я
Не тільки ходити на колгоспне подвір'я,
Не тільки возити дерево з лісу для критих токів,
Не тільки доглядати за волами,
Але й виливати на обніжках ховрахів та хом'яків,
Тобто боротися з шкідниками.
Батько пішов на фінську, та пропав його й слід,
Звівся нанівець дід.
Плакала горьована мати.

Ет, та що казати...

Ніхто з нас не знав тоді,
Що батько був у смертельній біді,
Та не заплакав

під шибеницею в білофінна,

Не став перед ним на коліна.

Але кат,

поправляючи зашморг на батьковому карку,

Витяг з його кишені двох малюків фотокартку.

Видно,

в серці у нього щось відтало,

Оце червоноармійця і врятувало...

Ще далеко до тих трьохсот п'ятдесяти восьми

московських салютів

На честь перемог над фашистськими бузувірами,

Ще над нами прошаленіють смерчі люті,

Ще горя народного не зміряти жодними мірами.

А тим часом —

літній передвоєнний вечір:

Затопила город і хату буйна клечінь,

Пахнуть повняки й чорнобривці,

П'янить матіола,

У березі дід косить на ніч корівці,

У містечкових євреїв патефон чи радіола

Співає на ганку «Катюшу» —

І все це чомусь бере мене за душу.

Тихо струмить на опусті вода,

Кабиця вечерю варить нам посеред двору.

Глянув угору,

А там на півнеба зірка зійшла молода!

До колгоспної кузні під'їхав трактор,

Тягнуци за собою на колесах буду,

А баба Олена,

знаючи мій непосидючий характер,

Питає, ким я буду.

VIII-ТОРОНТСЬКІ ПОХОДЕНЬКИ

В Торонто нас приймали знаменито
Із ТОУКа знайомці й РЗТ *,

І сліз було немало там пролито,
І веселились добре, як на те.

Із приятелем цілувались тричі,
Вітались з кожним потиском долонь,
І до півночі в домі Робітничім
Палав братерства й приязні вогонь.

— Хоча й пшениці, кажуть, тут багато,
Але, пробачте, хліб — неначе вата,
То я вам українського привіз, —
Отак Мамай ще на початку свята
Явив усьому зібранню сюрприз.

Не сприйняли слова ці за образу,
Сказати б можна, швидше навпаки.
І заплескали всі тоді одразу
Знудьговані за краєм земляки.

І наш звичайний круглячок-хлібина
Ходив, немов святиня, по руках,
Ходив від батька-матері до сина:
Лиш потримать, лише вдихнути пах!

Тоді було чимало поміж нами
Промов сердечних, співу, балачок...
А вже коли розсілись за столами,
Лежав на чільнім місці круглячок.

---

* Робітниче запомогове товариство —
прогресивна організація
наших земляків у Канаді.

Бо то не просто хліб — чарівна сила,
Що народилася на тій землі,
Яка їх багатьох тоді носила,
Коли старі іще були малі.

Що багачі, —
                    то мали хліб і сало,
Отак велось ізпоконвіків.
Та все чомусь шкурини не стачало
Для прикарпатських злиднів-бідаків.

Гни спину від світання до смеркання,
Землі нема —
                    то й з голоду заляк.
Тоді в далекий світ, в заокєання
Їх завели Пилипів, Єленяк *...

Тож веселітеся, старі країни,
Допоки можна ще топтати ряст,
Бо як ресурсу літ уже не стане,
Ні в позичку, ні так господь не дасть.

І діти ваші —
                    канадійські люди,
Й в онуках дух тутешній загніздивсь.
Тут за чверть віку вже того не буде,
Хто на Україні милій народивсь.

Нащадки іншу мають батьківщину.
Нехай. Така звізда світила їм.
Любили б тільки землю-дідівщину
Та зрозуміли, що воно й почім...

---

* Перші українці, що приїхали в пошуках
кращої долі до Канади.

Таку допізна в домі Робітничім
Сумну, зате правдиву річ вели
Із Біллою, Стенлі, Пітером і Мичем...
Усі й не поміщались за столи.

Старі бійці ротфронтівської школи,
Що звідали і кривди, і тюрми,
Та не втрачали гідності ніколи,
Які б над ними не ревли громи...

Коли заграло вранішнє проміння —
Подальшої мандрівки склали план.
Тут славний Джон явив своє уміння,
Той Джон,
що на Україні був Іван.

...І хто в дорозі козака зігріє,
Та ще в такій далекій стороні?
Возили нас по місту три Марії,
Три жіночки торонтські чарівні.

Тому й здалось красивим нам Торонто,
Хоч там одним пекельня,
іншим — рай.
Як ближче зазнайомились,
експромтом
Жінкам такої видав мій Мамай:

«Ой Маріє, очі карі,
Повези мене на карі.
Та не перевищуй спід*,
Щоб не трапив я під спід...»

---

* Швидкість (англ.).

Жартуй, кажу, та не виходь за межі...
Належне ж віддали частівці тій
І на землі, й на щонайвищій вежі,
Яку вінчає ресторан-крутій.

Посеред многолюдного шаленства
Ми втрапили в такий приемний бран,
Що, всупереч законам джентльменства,
Зводили нас дівчата в ресторан.

До вечора іще шопінгували
(По-нашому: ходили до крамниць),
Дивились більше, менше купували,
Взяли заморських деяких дрібниць,

Що згодом зватись будуть «сувеніри»,
Коли додому крила понесуть...
Набачилися ми людського виру,
Кипить, аж клекотить, народна лють:

— Ракет не хочем, дайте нам роботи! —
Кричало з гасел, рупорів, ротів, —
Ми проти самовбивства, люди, проти! —
Ніхто вмирати, бачте, не хотів.

Мамай сказав посеред того нурту:
— Коли народи зійдуться в одно,
Палій війни не встоїть проти гурту,
А в Голлівуд повернеться, в кіно...

На вечір аж хитались від утоми.
Та стрівсь нам імпресаріо Горак,
Мій давній непокійливий знайомий,
І, привітавшись братньо, мовив так:

— До мене прошу! Я зберу громаду,
Цікавих громадян представлю вам.
І діти і дружина будуть раді...—
Говорить, ніби курить фіміам.—

В Канаді я влаштовував гастроли
Мірошниченко Жені й Гнатюка,
Та хто б подумав, — дяка щасній долі,—
Що здибаю Мамаю-Козака?

До нас явив симпатію велику.
Ну як ми не погодитись могли?
Відмовимось — образим чоловіка.
І ми таки до Горак пішли.

І справді в себе дома, «на долині»
(То пак, в підвальнім поверсі, внизу),
Мені й Мамаю — дорогій людині
Всміхнувсь Горак крізь радості сльозу.

До затишної «хати» невзабарі
Зійшлося душ, напевне, з п'ятдесят,
За столиками розмовляли в барі,
Де краєвиди Києва висять.

Туди зібрались «чисті» і «нечисті»,
Скрипаль, співак, поважний бізнесмен,
Учителі, робочі, журналісти...
Уже і не згадаю їх імен.

Як мовиться, все йшло без протоколу...
Припрошував господар, не вгавав
І, свідчать канадійці, як ніколи,
По чарці надто щедро наливав.

Хоч там були за духом люди різні,
Переважали ввічливість і такт,
Вели навзаєм бесіду корисну,
Знаходили сякий-такий контакт.

Мамай співав, бо то його планида:
Співай, і квіт, раз просять слухачі.
Не в формі був, та не подав і виду,
І думу думав, й жарти одмочив.

Оксана — жінка Горака, співачка,—
Спряглась з Мамаєм швидко на дует.
Кондишен охолоджував гарячку,
І линув непомітно часу лет...

Цікавилися, чим живе Україна,
То їм про все оповідав Козак,
Урахувавши й чортового сина,
Якому й те, і се у нас не так.

Сидів один такий там пан-добродій,
Камінчики жбурляв у наш город.
Мамай сказав: — То піна лиш, та й годі,
Із того пива, що зварив народ...

Зайшлось поволі і про нашу мову.
Вона в Канаді гілка чи сучок?
Мій друг доречно нагадав, до слова,
Як нас приймав «свідомий» землячок.

У всій красі себе щоб показати,
Посидіти хоч трохи на коні,
Він вивів із суміжної кімнати
Внучатко в українському вбранні.

Мов, бачите, вкраїнка... Любо-мило...
Запасочка, віночок до лиця.
А до дитини ми заговорили —
По-нашому не знає ні слівця.

І тут Мамай згадав рядки чудесні
Поета із підзоряних бескеть:
«И если завтра мой язык исчезнет,
То я готов сегодня умереть».

Коли земля вітцівська кличе, вабить —
На Київ півдоби займає лет,
Хай їдуть юні в піонерський табір,
А хто підріс, то — в університет.

Вкраїна прийме вас, не погордує
Своїм дитям, що не міняло масть,
Нове життя покаже, нагодує
Ще й гостинця для домашніх дасть.

Без батьківщини важко тут вмирати,
А стрілки дзигарів не йдуть назад.
Та хто ж примусив вас переробляти
Імення отче на заморський лад?

Дошкульні Мамаєві аргументи
Зломили опонентів під кінець.
Хоча, признатися, були моменти:
Мій друг медових не шукав слівця.

Та все ж, їй-бо, нікого не образив,
Лиш наша правда керувала ним,
І наостанок відчикрижив фразу
Грунтовну мій безсмертний побратим:

— А зрештою, то вам, мабуть, видніше,
Як городить канадського двора,
Бо кожен з вас оцим повітрям дише,
Нащадків множить тут і помира.

Одне вам слід би добре пам'ятати
(Бо ще не всі збагнули до пуття),
Що є нова Україна — рідна мати.
І є у неї щасне майбуття.

Народ для часу й долі має мірку,
Яка з Жовтневим громом почалась,
А закордонна самостійна дірка
Давно, як Вишня мовив, загнилась.

Прощалися... Бай-бай... Ходить здорові...
Хто люб кому, а може, хто не люб.
За хліб за сіль подяка Горакові,
А заодно й за дискусійний клуб.

...На другий день ходили до «Сопілки» —
В Торонто є такий жіночий хор,
Тридцятьок молодиць — співоча спілка,
І диригентка — огненний мотор.

Вона в піснях і в доброму привіті,
Немов крислата яблуня в саду,
Де ноти й звуки, як плоди на вітті...
І геть усе у неї до ладу:

Постава, голосок, обличчя, рухи,
(Щоб далі не продовжувати, — все) —
Як, скажемо, в полтавки-чепурухи.
Тож хто такий хвалу не вознесе?

Жінки якраз розучували пісню,
То затихали, то гули, як рій.
Чи випадково вийшло, чи навмисне,
Але то був Мамає твір новий.

Подякував мій друг за честь велику,
Як скромний автор музики і слів.
— Я, — каже, — нежонатий зроду-віку
І всіх би вас, дівчата, полюбив,

Та дома жде обраниця єдина
Там, де під кручі хлюпає Дніпро...
Нехай «Сопілки» спів найдалі лине,
Пошану вам приносить і добро.

А в нас тепер торонтські походеньки,
Що передбачив Джон, то пак Іван,
І відстані долаєм неблизенькі,
Щоб якнайкраще виконати план.

Бриніли у хористок щирі сльози,
Коли Мамає їм вивів на порозі:
*«Бувайте здорові, соснови пороги,
А де походжали мої білі ноги.
Бувайте, бувайте, та не забувайте,
Мене, молодого, щораз споминайте.
Споминайте мене хоч раз на деньочок,
А я вас спом'яну сім раз на часочок».*

І молодиці дуже шкодували,
Що нашій стрічі визначився край,
Та на прощання тужно проспівали
Одну із тих, що научив Мамає:
*«Козак од'їжджає,
Дівчинонька плаче:*

*«Куди їдеш, козаче?
Козаче-соболю,
Візьми мене із собою
На Вкраїну далеку!»*

Просила нас зостатися «Сопілка»
На пироги і запашний куліш,
Але... на розі чоловіча гілка
Чекала, як домовились раніш...

Коли рекламні привиди новітні
З центральних вулиць відігнали тьму,
Нас запросили земляки привітні
В якусь модерно-суперну корчму.

Спочатку ніби все велось культурно,
Та поки кожен свій маслак догриз,
На люди вийшла дівчина статурна,
І стало ясно, що гряде стриптиз.

Стриптизиха у ритмах кукарачі
Каблучила такі принадні па,
Що зразу в мене — в Мамає тим паче —
На лобі заіскрилася ропа.

Скидала з себе по частинах шмаття
До нагоди...

Нехай би тобі грець!
І розгоралось все оте багаття,
Щоб в чоловіка лускався терпець,

Щоб і в старого затремтіли жижки,
Горіли очі, ворушився ніс...
Один спожив, мабуть, горілки лишку,
Бо вже й помацать безодежну ліз.

Вечерю мали, бачиться, веселу.

Мамай всміхнувся: —

Ось що вам скажу,

Таке я зрив у нас, коли по селах

Ще сварились люди за межу.

Так от, лайлива баба Дерезиха

Показувала в цьому ділі клас,

Демонструвала враз усеньке лихо

Й сусідку вмент приводила в екстаз...

З Мамаєм дома нині маєм сміху

До кольок в животі, до моря сліз,

Бо, порівняльно, в баби Дерезихи

Більш показовим був-таки стриптиз.

...Раз походеньки, то весь час на марші,

І от якось вечірньої пори

Ми слухали ансамбль «Бокораші»

В концертнім павільйоні «Бровари».

Він нібито — ні нашим, ані вашим,

Хоча на віру того не бери.

Допоки дійсність совісті не збудить,

Тим часом — під егідою УНО*.

Тож є в ансамблі і нормальні люди,

І, вибачте на слові, є лайно.

Але, до всього ставлячись терпляче,

Не обминули ми і «Бровари»:

На власні очі треба все побачить,

Щоб розпізнати душі й кольори.

---

* Українське національне об'єднання —
націоналістична організація мельниківців.

Уже Мамає кожен зором виїв:
На чільнім місці в залі сидимо.
Концерт почався піснею про Київ
(Слова Луценка, музика Шамо).

А далі — трохи нашого фольклору,
А далі — танці, пісня молода —
Із Вірського, з Верьовчиного хору...
Знайоме все, та копія бліда.

Подивимось, не капає ж за комір.
У залі біснувались, аж ревли.
Все наше, все радянське — що не номер,
Але не кажуть людям, де взяли.

Закінчилася павільйонна втіха,
І глупа ніч стояла під вікном.
Подякувавши, говорили стиха
З керівником ансамблю Джигуном.

— Чого ж то ви з нової України, —
Почав, не довго думавши, Мамай, —
Що, кажете, в тяжкій неволі гине,
Взяли вогню й зерна на коровай?

У вас, маестро, старшенькі і діти
Співають добре і колінця гнуть,
Та що ж ви, пане, будете робити,
Як в залі раптом «автора!» гукнуть?

Адже створили все оце радянці.
І під замком не держимо. Беріть
І музику нову, і пісню, й танці,
Та тільки людям правду говоріть.

Зніяковів Джигун і слів не зв'яже
Та сигаретку заповзято ссе:
— Ех... скачи, враже, як пан каже,—
З тієї фрази ми збагнули все.

— Пораду нашу не беріть в обиду.—
Джигун всміхнувся: — Швидше, навпаки...—
До Києва на виучку прийдуть,
Коли... дозволять їм провідники.

...Не раз я думав, як були за морем,
При гіркоті розмов і при меду:
З Мамаєм ми й диявола поборем,
І будь-яку здолаємо біду.

Бо хто він є? Одвічний дух народу,
Помножений на нашу ясноту,
З народом він пройшов огонь і воду,
Траплялось зверху бути і під сподом,
Та переміг, бо мав святу мету.

Мій вірний друже, правдонько безлітна,
Легендо і бувальщино моя!
Вставай, бо вже година перелітна,
Мандрівки світить нам нова зоря.

А спав Мамай, як діяв,— по-козацьки.
І то, скажу вам, непростенька річ,
А справді треба витримки багацько,
Щоб помінять наш день на їхню ніч.

Збирались від'їжджати тої днини
З Торонто на Ванкувер — літаком.
Нас проводжали друзі... Все чин чином.
Уже й зайшли у «Боїнг» з Козаком.

Прислухався...

— От клята костомаха!
Виходьмо, — заявляє мій Мамай, —
Це ж треба, скільки люду одним махом
Хотів послать з-під хмари прямо в рай.

Ми вийшли. Прогрівалися мотори.
В салонах учинилась круговерть.
Що, як? — прибігли з авіаконтори.
Мамай сказав, що в літакові — смерть.

Шукали і знімали все на плівку,
В обуренні і сумнівах гули.
Серед валіз прокляту вибухівку
Урешті-решт усе-таки знайшли.

Спадав поволі жар переполоху,
І кожен руку Козаку стискав.
А потім, як оговталися трохи,
То знов до нього: — А звідкіль узнав?!

Скандал. От будем мати на горіхи.
З'явився і поліції «кортеж».
— Та чую, — каже, — де гніздиться лихо.
Планета вся на вибухівці теж...

І що ж? А як і слід було чекати,
Цей аргумент не сприйняли ніяк.
Знайшлися судді враз і адвокати,
В підсудних опинився мій Козак.

Хтось радив справу вивчити до краю
Та визначити, де ту штуку «мейд» *,

---

* Зроблено (англ.).

Хтось пожалів, що не було Мамає,
Коли збиравсь летіти Хаммаршельд.*

Ще треті проклинали терористів,
Бо всіх украй обурих інцидент.
Поліція для виявлення хисту
З Мамаєм провела експеримент.

Що вдієш? Він огледівся довкола,
Юрбу очима наскрізь пропіка:
— Он чоловічок дудлить кока-колу,
При ньому штука ще одна така...

Поліція мерщій до чоловічка.
Мамає не промахнувся. Так і є.
Поцупили «добродія» за гичку.
До біса там людців таких снує.

А до Мамає — море інтересу,
Контракти пропонують фірмачі.
Одні гукають: — Дивовижно! Мессінг! —
А другі: — Чародійству научи!..

Днів зо три преса тамішня шуміла,
Казилися, як діти в порохні.
Коли дізнались, звідки прилетіли,
То додали чимало і брехні.

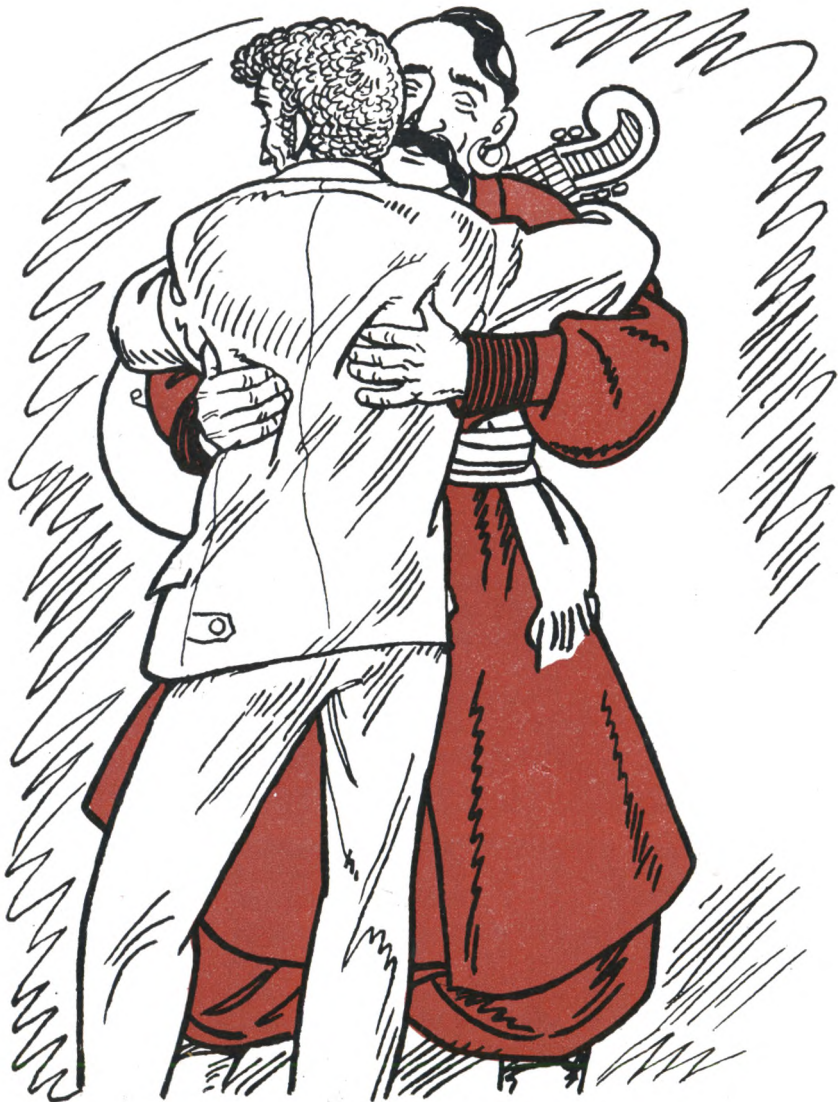
А ми собі майнули іншим рейсом,
Над брехнями кепкуючи всіма,
В те місто, що нагадує Одесу,
Хоч для Одеси порівнянь нема.

---

* Лайнер, у якому летів генеральний секретар
ООН Хаммаршельд, вибухнув у повітрі.

І там, в полоні зустрічей і видив,
Забули про пригодоньку лиху.
Можливо, до Торонто ще заїдем,
Пізніше, на зворотному шляху.

А все ж у мене й досі в серці тенька:
А що коли б не він, наш черівник?!
Ото були б... торонтські походеньки!
Мамай безсмертний,
мій скінчився б вік.

ІХ·ЗУСТРІЧ З ІНТЕРБРИГАДІВЦЕМ

Воно, коли маєш надійного друга,
То легше жити і в дорозі, і дома.
І туга тоді тобі — півтуги,
І ні небесного, ні земного не страшишся грому.
І він не дасть тобі відсидітися на задвірках,
А упадеш, то не обійде тебе, як чуму.
Тож буде тобі найяснішою зірка
Та, що світить йому.

...І досі ночами душа моя плаче
За молодим журналом «Дніпро».
З його берегів я далі найдальші, здається, побачив,
Учився розпізнавати людей і цупкіше тримати перо.
І, вершачи суд над трудом іншого,
Я й сам вилюднював-таки потроху,
І обсипалось, як з риби луска, миршаве,
Коли вилазив з доморощеного моху.
Хіба ж один початківець-шкетик
Вийшов нині у провідні майстри
З того «Дніпра», що Большак і Мушкетик,
Малишко й Підсуха редагували кожен своєї пори?
А ще ж Усенко, а ще Корнійчук
Там хисту свого доклали і рук...
Ах, були в журналі дві Павлівни — дві лілеї!
Важко дібрати слів для похвал.
Ну, скажімо, якби вся редакція місяць гуляла в «Енеї» *,
Вони і вдвох видавали б журнал...
Тоді коло нас ходив «дядько кирпатий»,
Відомий тим в основному, що був руйнач.
Дуже йому хотілося чосу нам дати...
Якраз із «Сухомлинським» з'явився Драч.
Але від усього лихого — приймай, читачу,
На віру чи не приймай —
Оберігав нас, як від пристріту, Мамай.

---

* Письменницька кав'ярня.

Доки й житиму, завдячуватиму тій щасливій днині,
Коли Земляк приніс нам романи свої лебедині,
А з ним зайшов до дніпровської хати
Безсмертний цей чоловік.
Звідтоді ми з ним подружили навік.
Тепер, у Ванкувері, пізніми вечорами в готелі
Лежимо з Мамаєм у постелях,
Згадуємо ті дні
Та пригортаємось подумки до «Дніпра», як до рідні.

Воно, коли маєш надійного друга,
То легше жити і в дорозі, і дома,
І туга тоді тобі — півтуги,
І ні небесного, ні земного не страшишся грому.
Тож ми з Мамаєм — брати по духу та по кривці —
Ще тісніше поєдналися у тій мандрівці.
Та, крім приємності, мав я з ним і складність велику,
Бо кожному ж не розкажеш, що він живе,
не рахуючи віку.

Почують, приміром, як говорить
Про побратимство з Богуном чи Скворородою
Або що знався з малим Тарасом іще в Будищі,
Один тактовно покиває бородою,
А другий покрутить пальцем біля скроні
Та ще й засвище.
Через те доводилось часто робити незнайкам ін'єкції,
Тобто читати лекції.
І от у Ванкувері, в земляцькому колі
Сидимо, розмовляємо поволі.
Друг мій згадав до слова
Про Михайла Кольцова,
Про зустріч з Хемінгуеем та про Мадрид.
Аж бачу, один, ще кріпкий, земляк Микола зблід
(Він бився в Іспанії проти фашистів
У батальйоні Маккензі-Папіно),

Скочив на ноги, схлюпнувши із склянки вино:
— Та невже? Йй-бо, він, товариш Джованні.
Чи в мене окуляри погані?
— До того й підводжу...
Щось ти, Миколо, видно, забувати став про Барселону...
— Ти що? Не забуду до скону.
Але ж то був Джованні, а ти Мамай...
— Чого ж дивуватися? На те зважай,
Що там багато хто інакше прозивався, брате,
От як Мате Залка чи генерал Батов...
— Ні, не забути мені Барселону.
Бачиш, живу й досі, народившись там удруге,—
Змахнув Микола зі щоки сльозу солону
Та й припав до грудей мого друга.

А далі розповів, як у розпалі бою
Заступнив його Мамай від кулі собою.
Фашисти на нього випльовують огненну лють,
А інтербригадівця ні кулі, ні снаряди не беруть...
Долітала та чутка до Більбао, Гвадалахари
І до Герніки на руїни,
Але ніхто не знав, що той невмирущий боєць з України.
— Та у нас, — каже Мамай, — не я один маю таке щастя,
Що не беруть ніякі напасті.
Коли за народне діло на битву йдеш,
Стаєш безсмертним, хоч і помреш.
Саме такі живі й мертві побратими мої,
Саме з таких у Довженка герой в «Арсеналі»...

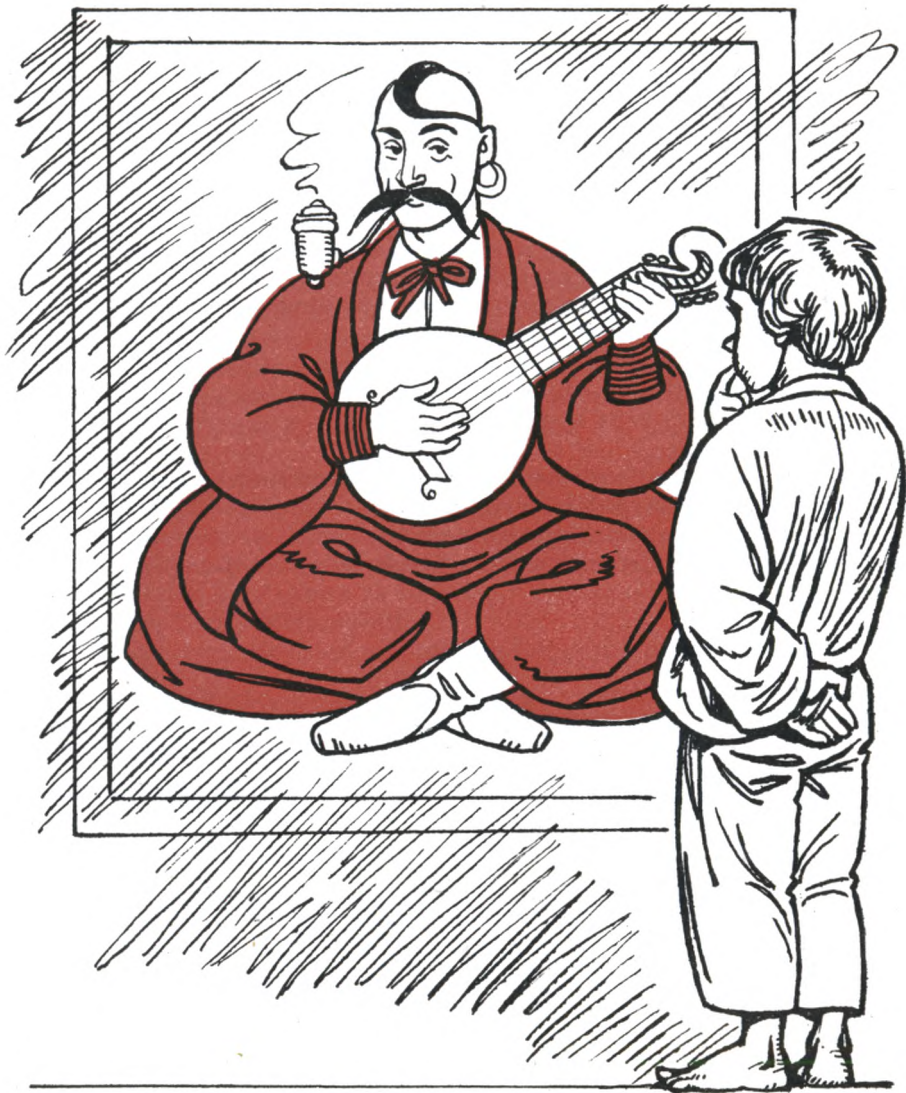
Того вечора Микола з Мамаєм згадували бої,
Що відкотились у пам'яті в затуманені далі,
Не забули, як спільно союзники
Добили Гітлера у другій світовій.
Та всі разом проймалися тривоною,
Що фашизм ще живий,

То там, то сям вигулькує
І жонглує, мов божевільний,
Атомними й нейтронними кúльками.
Були одностайні, що проти рейганівської облуди
Об'єднуються люди...

Поверталися за північ з вечірки.
Мамай кури́в,
Новопридбаною запальничкою чиркав:
— Воно й правда, куля мене не бере ніяк,
Зате скоро наповал звалить утома,
Не звик, щоб отак
Без кінця то авто, то літак...
Та й дуже скучив за домом...

А вже тутешня вранішня зоря вечірню змінє.
Таки зморилися. Пізня година...—
І я вкотре подумав про Мамаю:
Хоч і характерник, а жива людина.

Х-РОЗДУМ ДРУГИЙ

То завжди так, коли поїдеш з дому,
В тобі він невідступно ожива
І трепетно і якимось по-новому
Вливається у спомини й слова.

І все частіше в бесідах з Мамаєм,
Якщо у нас часина вільна є,
Мене чуттєва хвиля підбиває
Оповідати про життя своє.

Я коло нього вищуся й зорію,
Стаю бентежним, як земля в маю.
На сповідях Мамаю-чародію
Себе і світ все глибше пізнаю.

Як мовиться, не так щоб дуже давній,
Я все-таки прожив півсотні літ,
І маєм з Козаком безлітно славний
І добротворний трудівничий рід.

Над яром рідна оживе хатина,
Хлюпне в обличчя вітер степовий...
Висіла в нас на покуті картина,
Мамай-сірома красувавсь на ній.

І де вона взялась, ніхто не знає...
Були ще матір божа на стіні,
Тарас Шевченко поряд із Мамаєм
Та Ворошилов на баскім коні.

Як блимав каганець підсліпувато,
То оживав увесь «іконостас»:
Ікона озолочувала хату,
Мамай сміявся, хмарився Тарас,

Проходив повз наркома оборони
Біля Кремля озброєний парад...
Усім картинам били ми поклони,
Оскільки всі вони висіли в ряд.

От не забуду того, доки й жити,
Що перші весни освітила ти,
Моя бабусе, молитов навчитель
І академік праці й доброти.

Вона була й «начальник галереї»,
І всього, що водилося в дворі,
І, що найперше, в світ новий від неї
Шість козаків прийшло, багатирів.

Навідували радість нас і сльози,
Гудів родинний улій, не вгавав...
Мій батько зразу записавсь до тсозу
І на «Фордзоні» межі руйнував.

Для нього над усе були машини,
Та ще припав до серця слюсар Клим,
А бабця Кліма звала Ворушило
І час від часу розмовляла з ним.

Тому, як не було нікого дома,
Я так подовгу на портрет дививсь,
Так прозирав комонного наркома,
Що Клим, мені здавалось, ворушивсь...

А ще ж першоколгоспний люд не вимер,
Хоч сто вогнів пройшов, та не згорів.
А ще ж і досі батьків брат Ладимир
В своїм дворі майстерні не закрив.

Це ж він, коли уздрів той перший трактор
(Куркульські насміхалися синки),
Погладивши любовно радіатор,
Сказав, що то бджолині стільники.

Є в степовому раймузеї фото:
На трьох порозідалась тракторцях
Рідня-артіль, куток увесь, голота
І я, малий, у мами на руках...

Цінуєм добродійство, лихом терті...
От і понині в батькові — живе,
Як на одеськім зльоті в тридцять третім
Його за труд вдягли у все нове.

Тарас, Мамай, ікона, Ворошилов,
Старе з новим, як хміль, переплелось.
Бабуся торбу для книжок пошила,
И трудне життя для мене почалось.

А вже мій світ — не тільки двір та хата,
Гай-гай, який відкрився небокрай!
Бо, навчившись по складах читати,
Збагнув, що мовить зі стіни Мамай:

*«А як під який прийдеться случай,
Як попадеться який син сучий,
То пригодиться мужик-сіромаха!
Та ще не заржавіла сабля, моя сваха,
Хоть не раз пасокою вмилась».*

Отак-то я із словом повінчався
Над Виссю в шумовинні яворів.
Ще із живим Мамаєм не стрічався,
А він уже зі мною говорив.

Бабуся, звісно, грамоти не знала,
Щось більше знала, що не говори,
Бо «Кобзаря» читати спонукала
В зимові довгоплинні вечори.

Бабусенько, страждальнице святая
(Згадав дівоче ймення — Сологуб!),
Я дотик рук мозольних пам'ятаю
Й не відаю, який твій дотик губ.

Ти мій кравець і швець, коваль, будитель,
Косар, співець, історик, кашовар,
Каратель безпомильний і учитель,
Людської справедливості буквар.

Твоє ім'я велике в книгу вставляю,
Не тільки щоб сплатити вічний борг,
Не задля того, що, мовляв, прославлю.
Боюся, що мене замучить бог.

Не та всевишньо-різна тимчасовість
Аллаха, чи Єгови, чи Христа,
А вічне божество на ймення Совість,
Що в наших душах з пам'яті зроста.

На полі з малолітства спину гнула,
Під копами родилися сини,
Зістарилась — своїм жила минулим
Й ростила внуків для будучини.

Робили — то водились хліб і сало.
І мабуть, не назву такого дня,
Коли б раніш за бабу сонце встало
Чи хатня наша гамірна рідня.

Бувало, каже: — Вистачить, не луснем.
І не така вже й довга та зима... —
Вона усіх старців обділить куснем
Чи добрим словом, як хлібця нема.

Коли живий, а не соломи куль ти,
То розпізнаєш, де добро і зло.
Ні війни не минули нас, ні культу.
Все, що з людьми, і з нами те було.

Нам принесли окупаційні фріци
І зашморги, і кулі, й батоги.
Хлюпнуло з теї чари через вінця,
Як вибили худобу до ноги.

Пекуча куля хату підпалила,
На наше щастя, тільки верх згорів,
В корінні ж дужа зоставалась сила,
Що згодом нас підніме до зорі.

Рудий фашист хотів мене забрати,
На кухню воду й дрова щоб носив.
Його тоді Павло, мій менший братик,
Як собача, за ногу укусив.

Від здивування німець аж присвиснув,
Гильнув, як м'яч, малого до дверей...
Відтоді мати, ненадовго, звісно,
Вдягла мене в куфайку з-під курей.

— Бог вбереже, як сам ти бережений, —
Напучувала матінка мене, —
Отак ходи, подумують, блаженний,
То, може, якось лихо обмине...

І не на жарт тоді злякалась мама,
Як наші вже прийшли. Весна, краса...
А я в тій бутафорії так само
Продовжував ходити бокаса.

Тоді заокеанські українці,
Яких Вітчизни голос прикликав,
Прислали одяг і дитині, й жінці —
Окраденим фашистом землякам.

Нехай була та поміч невелика...
Не так важлива пісня, як мотив.
Отож і я в заморських черевиках
До школи зо два роки проходив.

В післявоєнну скруту-голодуху
Натерпілись, та дух наш не зачах,
Хоч диво-рятувальниця макуха
Сидить мені і досі в печінках.

З корівкою до плуга запрягався,
Накинувши шлею через плече.
І лиш тепер Мамаєві признався,
Що й досі та шлея мені пече.

Та ще додав, що серцю гірко стало,
Коли один сучасний чоловік,
Змоловши, що в гостях йому давали,
У посуду вивчав зворотній бік.

Мовляв, чи друг престижу держить «марку»,
Чи ширпотреб, чи порцелянський клас...
І засвербіло врзати по карку
Й послать його... в післявоєнний час...

Я сіяв з торби, знав косу і рало,
На балалайці і на домрі грав,
За браком хлопців, що війна забрала,
В п'ятнадцять літ уже «парубкував».

Пив самогонку люту на весіллях
І грами заробляв на трудовень,
Учився цінувати хліб із сіллю,
А заодно учився і пісень.

Глядів корівку, що дорожча золота,
Ганчірний у яру ганяв футбол...
Та потихеньку витягли з болота
Нові часи, і школа, й комсомол.

І «галерея» знов на місце стала,
Знайомці давні — ті і мов не ті...
На повен зріст возвівся Йосиф Сталін
І на стіні, і в нашому житті...

А батько що ж, трудар, солдат, людина?
Про те окрема річ, окрема річ.
Була у нього і щаслива днина,
Була у нього й безпросвітна ніч...

...Мамай усе оте уважно слухав,
Людина чемна — не перебивав,
Хіба що несверблячу скроню чухав,
Як сердився,
чи згідливо кивав.

Дивився за вікно у світ широкий,
До виру канадійського звивав...
В мої гіркі окупаційні роки
Він в партизанах був, у Ковпака.

— Якщо ти, — каже, — знищувач паперу,
Отак ось, як розказував, пиши.
Не залітай в бездумну стратосферу,
Повірять люди... тільки не бреш...

А то у нас ще є безбарвні «пени» *,
В журнал поглянеш, в книжку, на екран —
Не люди там — ходячі манекени,
І не живуть — лиш борються за план.

І я, Мамає слухаючи змалку,
Ще з тих часів, як по степах гасав,
У власну кров вмочив горючу скалку,
Як він порадив, так і записав.

Усім не вгодиш... На селі і в місті, —
Казав Твардовський, — різний є читач...
Якщо мені не вистачило хисту,
То ти, суддя й порадник мій, пробач.

---

* Пен — олівець (англ.).

ХІ·ДИКІ КАЧКИ НА ОЗЕРІ В ТЕРНОПОЛІ

І подорожні зошити, і цикли,
Чого вже лиш не настругали ми,
Бо їздити тепер далеко звикли
Й повештались-таки поміж людьми.

То я, коли збиравсь в заокеання,
Щоб не блукати світом навмання,
Читав Драча,
Олійника писання,
Малишка і Підсухи, Братуня,

Коротича розлогі монологи,
«Твою зорю», «Намилену траву»...
Воно усе придасться для дороги,
Якщо дорогу ту переживу.

Про нашу ж еміграцію в Канаду,
І де вона така,
а де сяка,
Я з багатьох джерел черпав поради
І щонайперш з досліджень Кравчука...

Нью-Йорки, монреалі, сан-франціско,
І я до вас подався стрімголов,
З Мамаєм подолав шляхи неблизькі,
В млині своєму бачене змолів.

І ось тепер, в обіймах Київграду,
Мені відкрилась істина проста:
Отак пишу немовби про Канаду,
А все на Україну поверта.

Бо де б нас, люди добрі, не носило,
Що важимо без рідної землі?
Вона і джерело, і духу сила,

Кровина в серці, і снага в крилі.
Вона твоя колиска і могила.
І матінка із сонцем на чолі.

Вона — твій суд, родина і турбота,
Історія і слави новина,
Вона — любов, і слово, і робота,
І в нинішнім твоїм будучина.

Вона, як мати, лагідна й сувора,
Незгасна дума, хліб і солов'ї...
Це все тоді, коли ти їй опора,
Не пасинок, а вірний син її.

...Саскачеван, Альберта, Манітоба —
Оці краї земляк наш уподобав.

Хоч дощ чинив шалені перепони,
Перетворивши небо в хмаровись,
Ми вперто прямували з Едмонтона
Тим шляхом,
де вкраїнці розбрелись,

Дорогою, де Една-Стар, і Мирнам *,
І людських жител в полі острівки,
Де прерії і хащі непокірні
Здолали непокірні земляки.

Тим шляхом, що не мав кінця і краю
І на якому не один заляк,
Допоки доповзав до того раю,
Куди вели Пилипів, Єленьяк...

---

* Назви українських першопоселень.
Є там і Київ, і Полтава, і Дніпро...

Не знаючи, що жде їх попереду,
Вони молились зернятку й землі,
Віддавши розпроклятому гомстеду
І душі,
і криваві мозолі...

Там зможете, як виникне потреба
Та з вами буде едмонтонський «гід»,
Музей побачить під відкритим небом —
Української Канади родовід.

Там зможете у заповідній зоні,
Коли вже доля в пущі завела,
Звіддалеки здоровкатись з бізоном:
Відроджують,
бо вибили до тла...

Та нам з Мамаєм інший жереб випав:
Крізь водолий пробитися вперед,
Відвідати місцину,
де Пилипів
Знайшов на кладовищі свій гомстед.

Доїхали. Церковки баня — глеком,
І німота могильної плити.
Мамай зітхнув: —
Нащо ж ти так далеко
Завів сіром? Назад їм не дійти...

Дощ не вщухав,
перішив безупинно,
Земля кипіла, трави, дерева.
До церкви підійшла стара людина...
Заради неї, власне, ця глава.

По-нашому добродій привітався,
Видать, збагнув, що з України ми.
До кожного словечка прислухався,
Погано чув,
а тут ще громи...

Спитали й ми:
то як їм тут живеться,
Уже не сіромахам, а панам.
Відповідав: —
Де тонко, там і рветься...
Живеться безтурботно глิตаям.

І він свою історію повідав.
В труді літа розвіялись, як дим.
Ось, бачите,
зробився древнім дідом,
А в ці краї попав ще молодим.

З тридцятого тут землю плугом краяв.
Стара померла, діти — в городáх,
А він, дав бог, існує, не вмирає,
Копійка є, над головою дах.

Нудьгуючи в самотній смертній тузі,
Україну так побачити хотів...
Брати живуть в Радянському Союзі.
Я, каже, старший серед трьох братів.

За кілька літ стягнувся на поїздку,
Хоч дорожнеча ріже без ножа,
Бо, як-не-як, пора підводить ризику,
Як не крути,
а віку є межа.

Тепер, здійснивши заповітну мрію,
Побачив новину й старовину,
І Запоріжжя, й Лавру, і Софію...
Усе б оце до серця пригорнув.

Казав про те,
що в нас будують ловко,
Хвалив поля, труда авторитет,
До опери ходив, на хор Верьовки,
У дитсадок та університет.

Поетів чув у Києві-столиці...
Ні Чорномор'я казку голубу,
Ні знамениті «Львівські вечорниці» —
Нічого дід уважний не забув.

Ми слухаємо, бо цікаво знати,
Як він Україну нинішню сприйма.
Для декого вона тут «ненька», «мати».
Та галасують,
що її... нема.

А хто він є?
Коли прийшлося до слова,
Ні націоналіст, ні прогресист.
Свята земля — життя його, основа.
А все ж на Україні — лиш турист.

Отож її душею,
зором зміряв,—
Дідок під храмом зізнавався нам,—
Щоб звідтоді уже не йняти віри
Націоналістичним брехунам.

До цього брата шлях не так щоб довгий,
І часу трохи вільного було.
То я замовив інтуристську «Волгу»
Й з Тернополя гайнули на село.

Я віз гостинці, звісно: одєжину —
Штани, хустки і сукні прихопив
Для брата, діток, для його дружини...
Та... борошенця трохи і крупів.

Бо він писав: безвилазно бідує.
І скільки ж літ про це мені писав!
Бідує так, що майже голодує.
І кожен лист мене за серце ссав.

Вже й під'їжджаєм...
Знав шофер адресу.
Та сумнів сушить голову мою:
Довкруж для ока — море інтересу,
А, хоч убий, села не пізнаю.

Деся тут курінь наш... ось, за поворотом,
Під крилами розлогих яворин...
Аж — кам'яниця, різьблені ворота
І до небес возвівсь дощатий тин.

Мабуть, помилка, та куди подітись,
Натискую на гудзичок-дзвінок.
Крізь хвіртку зразу виглянули діти,
А потім вийшов молодий панок.

По фото впізнаю: Романко, небіж.
Аж тут на ганку появилсь брат,
На мене глянув, затремтів — це треба ж:
Злякавсь — і ні вперед, і ні назад.

Розкраявши навпіл родинний кусень,
Усе тобі посилочки носив...
А ти, виходить, ненажерна гусинь,
Підступно в мене помочі просив.

І як від ошуканця хліб прийняти?..
Ми стрілись не на щастя, на біду.
Брехун ти і негідник, рідний брате.
Я й до твоєї хати не зайду...

Мамай сказав: — Повернемось додому,
То ми вже побуваєм в тім селі,
То ми вже... —

Але тут удари грому
Слова покрили, справедливо злі...

— Увечері, діставшись до готелю,—
Продовжував бентежний землячок,—
Я з горя випив чарку-другу хмелю
Й спостерігав на озері качок.

Їх тисячі злетілось в теплий вечір
Під світло надозерних ліхтарів.
І, сльози утираючи старечі,
Я з дикими качками говорив.

До вирію збираєтесь летіти,
Заморського шукаючи тепла?
О! Як же потім будете жаліти,
Що вас лиха година понесла.

Вас у дорозі вигублять завії,
Замучить безпросвіток в чужині,
Повернетесь весною, хто вціліє,
А я вже — ні, качата, я вже — ні.

І душу рву, і запізнило каюсь,
Морозом серце сковує зима...
За океан додому повертаюсь,
Хоч дім мій тут... але ж і тут нема...

Як бачите, вернувся до Альберти,
Аби... від літ і кривдоньки померти...

Отак-то, хлопці, їздив на Україну, —
Довів добродій сповідь до кінця.
А нам пекла у грудях, мов жарина,
Та оповідь про брата-брехунця.

Я уловив Мамаю погляд карий.
В добрі також, бува, гніздиться зло...
І навіть сонце, вигулькнувши з хмари,
Нам радості чомусь не принесло.

ХІІ-ТУГА ЗА ПОГИБЛИМ НАРОДОМ

Коли захочеш люд ввести в оману,
Коли захочеш знищити народ,
То дай йому наркотиків приману,
Розпусти, горілчаних насолод.

Не тільки ті рушниці та гармати
Перетворити можуть на раба.
Задосить небо рідне відібрати —
І вже дитя природи погиба.

Дакоти, ірокези, делавери,
Навахи й могікани... Скільки вас
Не дожило до нинішньої ери?
Сюди культурні білі піонери
З собою принесли ваш смертний час.

Давно нема тут доброти Лонгфелло,
Ні чистих рік його, ні чистих зір.
І котиться продажний вир веселий
Від Лабрадору до Скелястих гір.

І мій Мамай цитує «Гайавату»...
Хіба то вольний дух навіки вмер?..
Луї Рієля повели на страту,
Щоб пам'ятник поставити тепер *.

Романтики всесвітнього дитинства,
Легенди, казки вольнії сини,
І як то вас доведено до свинства
І кинуто в пашеку сатани?

---

* Ватажка повсталих індіанців та метисів
Луї Рієля європейські колонізатори стратили на шибениці.
Нині йому поставлено пам'ятник у Вінніпегу.

Були колись ви горді і хоробрі.
Не позичали мудрості й краси,
Із вами говорили звірі добрі.
Давали їсти води і ліси.

А нині власну пісню, й мову щиру,
І тотеми, що для богів звели,
І томагавк меткий, і люльку миру
В музеї, як непотріб, продали.

В містах цивілізованих забиті
Чи загнані в північну глухомань,
Тепер же ви потрібні цьому світу
Хіба що для етнічних величань.

Хіба що на якому фестивалі
Співаєте, оплакуючи рід,
Та викликає оплески тривалі
Вбрання національний колорит.

Своє щось мають і англійці, й турки,
Те, що душа надбала за віки...
Вже індіанські вишивки й скульптурки
Пустили в хід конвейерні ділки.

Все продається! Дух, ідея, тіло,
Земля, повітря, і життя, і смерть.
Квартали цілі з люті попалили
Й з вігвама продали останню жердь.

Немов чуму, обходять перехожі
Народ, що на камінні вклякнув ниць.
А він у безнадії клянчить гроші.
Як не даси, то візьме силоміць.

...Коли вбирав Ванкувер рано-вранці
Затоки океанської блакить,
Ми слухали молитву індіанця
На острові, що парками шумить.

Що народивсь — у тім його провина.
Жебрацьки жив, не сів, не орав...
Стояв він на асфальті на колінах,
І промінь сонця на обличчі грав.

МОЛИТВА ІНДІАНЦЯ

Милий світе, проклятий світе,
пошли мені долара,
аби я міг купити собі їжу,
аби міг випити
і викурити сигарету маріхуанну,
аби я міг піти в кіно,
подивитися черговий бойовик,
де білі герої винищують
моїх червоношкірих братів.

Дай, дай, дай! Бо ти ж відібрав
у мене землю, зброю, коней, честь
і гордість, озера, ріки і ліси,
які давали мені одіж і харч,
які вселяли в мою душу
думки і мріяння про благоденство
і раювання людини серед природи.

Дай! Бо ти ж відібрав у мене все,
а приніс мені натомість
огненну воду і наркотичні сни,
невиліковні хвороби,
яких я досі ніколи не знав.
Відібравши у мене все,
ти позбавив мене смислу існування,

дав тільки одне право —
швидко і вільно вмирати...

Дай! Бо, як не даси, почну палити тебе,
аби й самому в твоєму полум'ї згоріти.
Пошли мені якої-небудь роботи.

Дай роботи, хоч скотинячої...

Доларе! Великий і всемогутній боже!

Прикотись до мене сонцем,
осяй мене радістю і надією!

Із індіанським мовлене акцентом,
Нам било в вуха многократне «дай».
З людиною скупеньким нашим центом
Не міг не поділитися Мамай.

Лиш на листівки, цигарки та воду
Тих центів, звісно, мали ми, не міх.
Ну добре, цьому ніби допоміг,
А чим зарадиш цілому народу?

Він жив колись отут, як свідчить стела,
Володар неба, диких пуш і рік.
Де той народ, якого знав Лонгфелло,
Душевний, волелюбний чоловік?

О золотий всепожиратель, демон!
О ненаситний душолюбний світ!
Одному — пекла, іншому — едема
Ти брами відкриваєш сотні літ.

...Не для богів, для витрішків туристам
Три тотеми на острові стоять.
У душі людям потаємним змістом
Химер індійських очі пламелять.

На щонайвищім тотемі — істота,
Вершитель многоликого стовпа —
Від болю і розпуки кривить рота
І плаче за народом, що пропав.

Прокльони посилає і погрози
Усім, хто б не стояв там чи не йшов,
Брунатну фарбу випікають сльози
І скрапують додолу, ніби кров.

*

З Мамаєм ми на березі стояли,
А з нами і невтомний наш Василь.
Котив Святий Лаврентій вал за валом,
Але... смерділо дуже звідусіль.

Усе живе мовчало, аж кричало.
Підступна й всюдисуща НТР,
Приносячи-таки добра чимало,
Повітря отруїла й глиб озер.

Озера ці і досі звать Великі —
Онтаріо та Ері й Мічиган...
Але і їх, і славнозвісні ріки
Вбиває злотодзвонний чистоган.

На виправдання що б там не казали,
Виходить арифметика проста:
Тут риба, звір і птаство вирували,
Тепер же ні луски, ані хвоста.

Тут Гайавата чесний і привітний
Природу мав колись за божество,
Він нині просто був би безробітний,
Як тисячі праправнуків його.

Червоношкірі, чорні, блідолиці!
Нащадки нам ніколи не простять,
Якщо по світу хімії таблицю
Ми пустимо безприв'язно гулять.

Живіте, ясні зорі, чисті води,
Не смертоносний, а озонний грім!
Візьмімо все, що треба, у природи,
Саму ж Праматір в жертву не берім.

Допоки ще цвітуть Гавайї, Ніцца
Та низка інших на землі оаз,
Замисліться, люди, схаменіться,
Ще ж світу треба жити й після нас!

Допоки входить нам повітря в груди,
Є звір у лісі, птаха — угорі,
Ми з вами будем людяніші, люди,
На Ніагарі, Рейні чи Дніпрі.

Гризуть планету зверху і зісподу
Доларохапці, мов сліпі кроти...
Як добре, що вчимось-таки природу
Ми дома по-синівськи берегти!

Тут води гинуть, тут ліси зникають,
В містах задушний владарює смог.
Ще й рейгани нейтроном світ лякають...
І ми над тим журилися утрьох.

І так мені було на серці тужно
Від видива вселюдського гріха,
Що я не стримавсь та й промовив скрушно:
— А Вись моя в степу пересиха...

XIII · РОЗДУМ ТРЕТІЙ

Ти дуже не картай мене, читачу,
Що від мандрівки збочує стило.
З Мамаєм і себе я глибше бачу,
І те, що буде, й те, що відбуло.

І, лікоть відчуваючи Мамаю.
Я на миру розкутіше стою,
Немовби він мені переливає
І ясноту, і простоту свою.

В цю книгу я кладу с в о ї уроки
І дні, і ночі, радісне й сумне,
І свята, і тривоги давніх років...
Бо хто їх, окрім мене, спом'яне?

Я, маючи з Мамаєм одиссею,
Виношував сподіванку одну,
Що людську душу книгою цією
До доброти й любові наверну.

Нема канонів осягання світу,
Хто так його пізнає, хто інак.
Я ж серце мав, усім вітрам відкрите...
Та що казати, — селюк, пастух, протак.

Народжені і викохані степом,
До вузів йшли Володьки та Грицьки.
Були ми в чомусь, видно, недотепи,
Принаймні, так вважали «городські».

Та перед тим, як вчитися в Одесі
І роздивитись доокіл як слід,
Я одружився на землячці Лесі
Рівнісінько у дев'ятнадцять літ.

Тоді у ланці мати жито жала,
Бабуся ж хліб дала нам і гроша:
Щомісяця платила їй держава
За сина — партизана Тимоша...

Не те що одружились — розписались
В сусідньому районі в добрий час.
Мені дорога в інститут прослалась,
Дружинионьці моїй — в десятий клас.

«Моя — найкраща... наші ж хлопці ласі...» —
Так думав, виїжджаючи з села.
Отож вона мені в десятім класі
Законною дружиною була.

О ти, велика наша таємнице!
Кохання наше чисте і сліпе!
У денній школі вчиться молодиця?!
Якби дізнались, то було б ЧП.

Він ще живий, хто нашому єднанню
«Педагогічно» повний крах прорік...
А наше (не наврочити б!) кохання
Відсвяткувало тридцять другий рік.

Я чую опонентів: «Похвалився...
А де ж моральність? Необачний крок...»
На те кажу: коли я помилився,
Моїх не повторіте помилок...

Не збитися б мені на описовість,
В дорозі б від Мамає не відстать...
Кохання наше — то окрема повість,
Яку на старість слід би написати.

...Благословись, науки благоденство!
Шевченко в душу входив, Пушкін, Бах...
Свою любов ми пронесли, як стяг.
Хоч нелегкі були літа студентства
На маминих посилочках-торбах.

І як тоді на все нас вистачало?
Учивсь, в театрі грав, футбол ганяв...
І таємниче по ночах кричало
Мойого віршування чаєня.

Непосидющі міста новобранці,
Ми не вели ні дням, ні тижням лік,
І нам напівпідвал на Молдаванці
Здавав дідок, що звався Беня Крик.

Я готувався стати інженером,
Дружину педагогіка «взяла».
Та все ж мене поезії химера
На Пушкінську, тринадцять, привела.

Там поклонялись віршам, драмі, прозі,
Було аж трохи лячно попервах,
І гамір вирував, як на Привозі,
В осінні вечори по четвергах.

Там, де гули дискусій трамонтани
Й не раз мій чуб від прочуханки мок,
У Бандуренка й Рядченка Івана
Учивсь я слово ставити в рядок.

Із сутінків підвальної коморки,
Де під вікном мені «шумел камыш»,
Одного дня на крилах «Чорноморки» *
Злетів над морем мій студентський вірш.

---

* Одеська обласна газета «Чорноморська комуна».

І кожен стрічний був мені за брата,
Мій дух, мов чайка в небі, трепетав.
Донині певен, що такого свята
Я на віку своєму більш не мав.

...Не відавши, що там, в житті, насподі,
Гадав, що словом браму відчиню.
В котельні на херсонському заводі
Для серця й вірша позичав огню.

У гуртожитку, де пищали миші
І де я мав домівку і сім'ю,
Такі писались життєствердні вірші,
Що хтозна, чи писались би в раю.

Був Резніков... Братан із Берислава,
Льонько Куліш, Никифір Білокінь...
Нам честюлюбство лоскотала слава,
Коли не слава, то від неї тінь.

І все ж не тільки мріяння прозорі
Мережились у молодих ночах.
Тоді вродились «Наддніпрянські зорі» —
Наївний наш, та кривий альманах.

Став лекції читати в комсомолі,
Хоч до пуття й себе не осягнув.
Удався впертим, дякувати долі,
Хребта й колін ні перед ким не гнув.

Гукав до інших: «Зустрічайте сонце!»,
Ще не збагнувши, що воно й пече.
О скільки їх, степовиків-херсонців,
Хто підставляв мені своє плече!

Я багатьох люблю, здається, й досі,
А може, то лиш згадка, що любив...
Як мовиться, не бавився в горосі
І з малолітства байдиків не бив.

За півстоліття я не мав відпустки
(По службі мав — Пегасу згодував).
Я не терпів довкола себе пустки:
Коли не друга — слово обіймав.

І так буває прикро, як побачу:
Заплутавшись в тенетах суєти,
Літературні телепні ледачі
Обшмлюють в СП * старі кути.

Хоч би коли подумало, їй-право,
Хоч би коли замислилось на мить,
Що в стінах цих зростала наша слава
І нині добротворення кипить.

Де б морю грати, так буває мілко,
Молодиків вигойдує сага...
Невже то правда, що недавно Спілка
Критичного згубила батога?

Бездумне, слабкодухе та безпутне.
Дивись, отак і вік йому мине...
Байдуже їм і нинішнє, й майбутнє.
О доле! Обійди оцим мене!

Я, мабуть, знудьгувавсь по нашій Спілці, —
Вона буває різна, та моя! —
По людях в Товаристві, по домівці,
По Києву, що банями сія.

---

* Спілка письменників.

То завжди так, коли поїдеш з дому,
В тобі він невідступно ожива
І трепетно, і якимось по-новому
Вривається у спомини й слова.

Моя любове, непогасний світе,
Ввілєм нове вино в старі міхи.
Прости мені гріхи ненарочиті,
А заодно і завтрашні гріхи.

Тут я горнунь душею до Мамає,—
Утішить і порадить, як отець,—
А бистра думка думку переймає.
І скоро вже й мандрівочці кінець.

Не побивайся, не журись, кохана,
Ти вір у нашу провідну зорю.
Козак обереже мене й догляне,
З Мамаєм я і в пеклі не згорю.

XIV·ПРЕС-КОНФЕРЕНЦІЯ

Нашуміли про Мамаю ТВ і канадійська преса,
Викликавши до нього чимало інтересу.
І сталася, зрештою, така, як мовить Большак,
Придибенція,
Що ми зрозуміли: так чи інак,
А гряде прес-конференція.
Вже повертала додому наша дорога,
А Мамай таки наробив шелесту
І «контрактом» з Тютюновим богом,
І солов'ями, яких сюди накликав,
І доїнням корівок в Альберті.
Та ще ж пішла луна велика
Від вибуху, що не стався в літаку,
Коли врятуванням від смерті
Люди завдячували Козаку...

В залі готелю, де ми жили,
Зібралося душ триста.
Одні за сенсаціями-провокаціями прийшли,
Інші — з цікавості глянути на Мамаю-комуніста.
Різний народ зібрався, з вусами і без них,
Стрижені і патлаті.
Було тут, звісно, більше нечестивих, ніж святих,
Таких, що підгавкують тому, хто краще платить.
Боси запустили сюди «землячків»,
Як череду на пашу.
Писарчуків з антирадянських листків,
Які друкуються мовою, схожою на нашу.
Понаставляли рогом яскраве світло,
Ввімкнули телеочі й магнітофони,
Витягли кулькові суперолівці
Жевжики запопадливі, в джинсах примадонни.
Одне слово, у кожного щось було в руці.
На Козака — блізи, на нього — ТВ:
Не може бути! Мамай і досі на Україні живе!

Хоч і знав я його бійцівські риси,
Все ж дуже переживав за друга:
Як-то він поведеться перед вовками
З капіталістичного лісу?
Та минула хвилинка, друга
(Що здалися мені віками!) —
І перед залом возвівсь Козак, як бог,
Аж в дівичі якоїсь зірвалося: «Ох!»

Отож, розпочинаючи справу,
Мамай зробив заяву,
Відкинувши всі плітки про себе,
Бо в тому таки була потреба.
А далі мовив:
— То я в миру Мамай, Козак,
За метрикою ж — Мамай Іванович Велигура.
У нас усіх величають по-батькові,
Але можна й так,
Оскільки не високочинна фігура.
В Канаду мене запросили друзі,
Які гостювали у нас в Союзі.
Коли б запитали, хто я і що, якого роду,
То довелося б розповідати усю історію мого народу,
А це багато часу забере.
Прочитайте...

восьмитомник чи Бажанову УРЕ.
Карбуючи історію нашу до пуття,
Давній приятель мій Самовидець
Цупко стило тримав у руці.
Так-от, є самовидці народного життя,
А я належу до його творців.
Ми тут з другом в Канаді не змарнували час,
То впевнились, що ви мало знаєте про нас,
І не тільки молодші, а й літні,

Навіть ті, хто вважає себе галузкою
на українському дереві.
Тому скажу про деякі етапи мої новітні,
Тобто післяжовтневі.
Розібрався я, де кривда, а де правда,
Коли прийшла народна влада.
У громадянську ходив зі Щорсом,
Центральній раді давали чосу...
Пережив голод, різні бойкоти та блокади,
Та не дав на поталу Радянської влади.
Дніпрогес будував, а в його основі —
Скеля Любові,
На якій я іще за Січі
Дивився своїй любасці у вічі...
Натерпівся горя в час гітлерівської навали,
А таки фашиста здолали.
В післявоєннє, було, попогриз макуху,
Але не втратив духу.
Знаю буття сільське і столичне,
І справи космічні —
Для мене звичні...
Дружу з письменством: це хлопці надійні.
Знаю, що таке корови ялові і що таке — дійні...
Учу дітей любити землю рідну,
А ще ж і тому, що нема поганих народів на світі,
Люблю над планетою днину погідну,
Не хочу війни, яку знову готують неситі...
І в степу й під бескидами
Учу молодих, щоб не були дармоїдами...
Живу в країні, де рівноправні сто мов...

І пішов мій Мамай, і пішов!
Один добродій поглядав на промовця скоса,
Морщився, не переставав до сусіда шептати.
Видно, йому від Козакових слів закрутило в носі,

Бо почав раз у раз голосно чхати.
Мамай, як тактовна людина,
Ніби не звертав уваги на бісового сина,
Пропускаючи те чхання повз вуха.
Мало кому до носа влетить муха.
А далі не стримавсь та й каже:
— Будьте здорові, пане.
Говорити далі чи почекати,
Поки пчихавка мучить вас перестане? —
Зал реготнув, віддавши належне жарту:
Мамаю таки послухати варто!
А той чхальник став у позу гранда:
— Це комуністична пропаганда!
Твій промові слід покласти край!
Ми будемо питати, а ти відповідай.
— Згода! — засміявсь Мамай.
— Так-от, найперше, — чхальник звівсь на повен зріст, —
Ти комуніст?
— Та я такий, яким є мій народ,
Своїх панів позбувся і заброд...
Тепер у нас усі більшовики.
І щастя, і проблеми також маєм...
(Гай-гай, та що це робиться з Мамаєм?
Він не на жарт розжохкався-таки).
Робота! Я до неї змалку звичний,
До пісні, кажуть люди, маю хист.
Коли мій рідний край — комуністичний,
То й я, виходить, також комуніст.

Вів конференцію низенький чоловік.
Який буцімто — ні вашим, ні нашим.
Так-от, він голоском пташим
Прорік:
— Вас запитував представник
Радіостанції «Голос»,

Що правди не каже й на волос,
Працюючи на хвилях, куплених ЦРУ.
Тьху! Слова назад беру...
Лихий попутав і повертає не туди мені язика...
Йй-богу, це витівки Козака! —
(Пізніше Мамай зізнався мені, що на того діда
Наслав правдивості флюїди,
Щоб не вертівся то задом, то передом...
Все ж добродія шкода,
Бо буде йому тепер там не з медом).

Після того «представлення» щось зробилося з чоловіком,
І він більше нічого не казав,
А тільки пальцем тикав
То на Мамаю, то в зал
І щось мугикав...
Ось вискочив, як з конопель Пилип,
Молодик із журнальчика «Смолоскип»:
— Для чого ви, совєцький активіст,
Вдягли сорочку вишивану?
Аби вводити діяспору в оману?
— Я українець, то не цураюсь ні свого вбрання,
Ні мови, ні кобзи, ні родоводу.
Все ж, причастившись сучасного дня,
Шаную і нинішню моду.
Та й де ви бачили на одяг норми?
У вас тут дехто ходить, маючи тільки фіговий лист...
У нас, щоб ви знали, національна форма,
Та, як бачите, комуністичний зміст.

І тут сталося непередбачене:
Якесь розсобачене
Бандерівське цуцєня,
Гукаючи: «Все це брехня!»,

Кинуло бомбу-смердючку до зали
І саме здиміло,
Мов корова язиком злизала.
Вчинилася веремія, газовий вир,
І деякі, заткнувши носи, повискакували надвір,
Бо сморід стояв таки великий.
І Мамай мовив до низенького чоловіка:
— Не хвилюйтесь, зараз поправимо діло,
Зробимо так, щоб не смерділо, —
Розкурив свою люлечку —
І неждано-негадано
В залі запахло замало не ладаном.
— Отак, —
Каже Козак, —
Ми на Україні давно вже викурили цей дух,
А у вас ще смердить — хоч вішай обух... —
Заспокоїлись трохи, сморід зник.
— Продовжуємо, — сказав конференції провідник, —
Слова просить Степан Гатило
З газети «Велике діло».
— Прошу пана, — мовив той з іронією, — уклінно
Сказати, чому не самостійна Україна... —
Козак за словом до кишені лазити не звик:
— А хіба ж не самостійно вона викинула
«Рідних» упирів на смітник?
Скинувши з пліч панську обузу,
Самостійно братається з народами всього Союзу.
Самостійно засідає
В Організації Об'єднаних Націй...
Та й розквітає
У пісні і в праці... —
Придивився Мамай, що то за Гатило,
І враз його ніби осінило:
— Здається, ти на псевдо Гринь?
І досі пам'ята тебе Волинь.

Удавки... криниці... Криваве зло...
Ти бач, аж у Канаду занесло...
— Це наклеп! — засичав, злякавшись, Гринь—
Згинь, сатано комуністична, згинь!
— Тобі ж відомо, пане, я не згину,
Вернусь собі додому на Україну.
Та тільки жаль: тобі, головорізу,
Тоді вдалося вислизнути з лісу...—
Промимрив Гринь: «Усе-таки пізнав...»
І п'ятами із залу наживав.

(Вже дома ми дізналися, що Гриня
Судили як воєнного злочинця,
Але у нього потаємна скриня
Була набита золотом по вінця:
У дні війни, з фашистом мавши злучку,
У мертвих крав сережки і обручки,
Коштовні медальйони і медалі,
І зуби золоті,
Що виривав з людських ротів
В часи своєї «служби» в «Нахтігалі».
А там у них такий «правдивий» суд:
Ті виграють, що більше принесуть.
І значить, всі у них хороші,
Хто має гроші.
Чи вбив кого, а чи пограбував,—
Не запитають, лиш би долар мав.
Закрилося нараз «Велике діло»,
А може, просто назвисько змінило,
Немов крізь землю провалився Гатило...
Але зважаймо: там найбільший гад —
Учора був Гатило, нині Гат).

По всьому, організатори цього зібрання гадали
Приперти до стінки Мамай-хімерця,

А з ним заодно і мене-таки.
Дививсь я на вирування зали,
І радісно тенькало серце,
Бо виходило — навпаки...

Та ось звів олівчика ще один,
Треба думати, канадський громадянин,
Що сидів ззаду, аж під дверми.
Говорить, немов ковтає сльози:
— Чи знаєте добродія Мороза,
Що з вашої прибув до нас тюрми?
— Мороза-Морозенка знав від роду,
Справді, великої сили душа козака.
Дак з нього зняли червону сорочку
Кати народу.
І досі батьки й матері, сини і дочки —
Вся Україна по ньому плаче.
Знаю письменників двох Морозів,
Один з них у Києві, другий в Одесі,
Один в поезії, другий — у прозі.
Частенько виступають у пресі.
Так ці хлопці, здається, — до діла, —
Принаймні по тюрмах не сиділи.
А про вашого слух у нас не гуляв між загалу.
Правда, я особисто,
Зважаючи на природу характерницького хисту,
Чував, що націоналісти
За якогось тюремного галасували...
— Я не про те... Не згадуйте краще...
То діло пропаще.
Скажіть, навіщо його нам прислали?
Хіба в нас своїх божевільних мало? —
Мамай до цієї думки пристав,
Ще й на народні джерела зіслався,
Мовляв,

В Одарочки ночував,
Та з печі зірвався...
А далі дійшов такої ухвали:
— Гадаю, питання так-от стоїть:
Що посіяли, те й пожніть.
Бачили очі, що купували...

На мент якийсь запанувала тиша,
А далі й ще один, немов з пательні, — скік:
— А як в Сибіру згинув Кривохижа,
Ансамблю «Ятрань» славний провідник?
— В самому запитанні — люте зло...
Хотіли, щоби саме так було?!
А гинути йому нема підстав.
Він ще, здається, здоровішим став,
Коли привіз до Києва недавно
Нову свою програму, справді, славну.
Ми з другом у палаці «Україна»
На тім концерті «Ятрані» були.
Усі... — «від молдаванина до фінна»... —
Належне Кривохижі воздали.

— Мамаю, ще питається в задачі:
Чи є у вас ледачі?

— Та є, прокляті... Де їх лиш немає.
Однак трудящий люд переважає,
У праці — наше сутне й майбуття.

— А як вам наше видалось життя?
— Здається, у вас так склалось воно,
Як ото на Вкраїні співали давно:
*«Багата сестра край стола,
А вбога небога коло порога,
Багата сестра в золоті, кармазині,*

А вбога небога в сіренькій світині,
Багата сестра мед-вино п'є,
А вбога небога слізюньки ллє...»
Отож підіте по кварталах бідних,
Постійте в чергах тисяч безробітних,
То й складете собі правдивий звіт.
Такий мій вам одвіт...
Кожен по-різному заробляє канадський хліб...
Днями оце був я в музеї риб —
В «Акваріумі», що в Британській Колумбії.
Там, за склом, мурени, раки, косяки скумбрії,
Піраньї і просто елементарні карасі,—
Здається, з водоймищ світу зібралися хвостаті усі.
Там і акула хижа
Зором наскрізь вас пониже,
А біля неї лоцмани — маленькі рибки,
Вони їй не брати, не сестри.
Акула грає першу скрипку,
А вони ніби ледь причетні до акулячого оркестру.
Тільки вказують шлях акулі до жертви,
А самі підбирають те,
Що вона не встигне пожерти...
Ви, очевидно, й без мене про це чули
Та добре знаєте, хто тут у вас лоцмани і хто акули.
— А чому ви говорите про нас так відрубно,
Різко, недружелюбно?
— Ні, пане, ви не так мене зрозуміли.
Я відрізняю барак од вілли,
Очі голодні від тих, що од ситості посоловіли.
І Канада ваша, напрочуд красива,
Таїть ще в собі невичерпні сили,
Хоч уже й розбудили їх чимало
Люди канадського інтернаціоналу.
А серед них трудові українці,
Що вже дев'яносто літ

Проливають в цю землю піт,
Будуючи міста, прокладаючи залізницю,
Засіваючи привезену з України пшеницю.
Як не любити таку Канаду,
Не шанувати таку громаду?
А тим, які дивляться чортом на червоне,
Сподіваючись, що соціалізм,
Як Атлантида, потоне,
Кажу: це буде, як рак свисне!
Та керуюсь девізом з нашої пісні:
*«Гей, як крикне козаченько до гаю, до гаю:
Наїжджайте, воріженьки, сам вас викликаю!»*
А щодо вольності вашої країни,
То тут, на жаль, нема правди й половини.
Правували то британський, то французький схід,
А тепер напосівся південний сусід.

Враз учинився галас орави:

— Підбурювання!

— Втручання у внутрішні справи! —

Мамай заспокоїв реакцію дику:

— Тоді послухайте тутешнього чоловіка,

Він, мабуть, діло добре знав. —

І книжку із теки дістав:

«Часто ставлять питання, яке нам, канадцям,

діло до американського рабства? Нас це

торкається найбезпосереднішим чином,

бо йдеться про самооборону. Проказа

страхітливої системи заражає все довкруг.

Вона отруює думки, почуття, інститути народу,

який дотикається неї. Ми перебуваємо

поряд з цим великим злом... Наш обов'язок,

обов'язок вільних людей, підняти голос

протесту проти системи, яка брудною

плямою лягає на справу свободи народів».

Ці слова ми зі стелі не брали.
Так говорив Джордж Браун
Рівно сто тридцять років тому.
Можете вірити чи не вірити йому.
По-моєму, цей демократ
Уцілив у точку в акурат,
Самого поглинула часу безодня,
А він заглядає аж у сьогодні...

Коли вгамувалися хвилі істерики,
Хтось ще спитав крізь гам:
— А як ви оцінюєте зусилля Америки
Щодо космічних програм?
— Славні успіхи, що й казати,
Особливо уяву беруть у полон
Мужні астронавти
З тандему «Союз — Аполлон».
Добре, що черговий «Шатл» не згорів...
Та зізнаюся: не люблю «майстрів»,
Якими керує воля зла,
І вони всій планеті на подив
Переробляють «Аполлонові» стиковочного вузла,
Аби до радянського корабля не підходив.
Вірю,
що скоро таких відправлять назавжди на Місяць,
Нехай Землю ядерними чобітьми не місять.

Півзали сприйняли цю тезу
Як цілком тверезу.
Інші півзали
Нічого не сказали.
Один добродій став вуса смикати,
А потім їх пожував-поїв:
— А як вам вдалося накликати
На Канаду солов'їв?

— Це можна легко зробити,
Коли будеш душу народну любити
Та ще бажати іншим народам добра.
Тоді солов'ї з берегів Дніпра
Можуть летіти в усі кінці,
Як правди й любові гілці.
Тоді не страшні їм ніякі куки-круки *,
І вони всім людям сідають на руки...

...По всьому, конференції кінець.
Це зрозуміла і писуча рать.
Мамаєчку! Який ти молодець,
Що в кашу не дозволив наплювать!
Як у бою, відстояв дух наш рідний,
За що і слави, і пошани гідний.
І мовив на завершення Козак:
— Не гнівайтесь. Може, що не так,
То ви мені пробачте гарячковість.
Я говорив, як підказала совість.
Такі тепер ми — українські люди:
Нам соловейки б'ють піснями в груди,
Сльозою наших матерів
І чистотою прапорів
Ми вистраждали щастя сьогоденне...
Отак дивіться, не інак, на мене. —
Мамай залямчив застібкою теку:
— Один поет правдиво написав:
«Нелегко путь. Но ветер века —
Он в наши дует паруса».

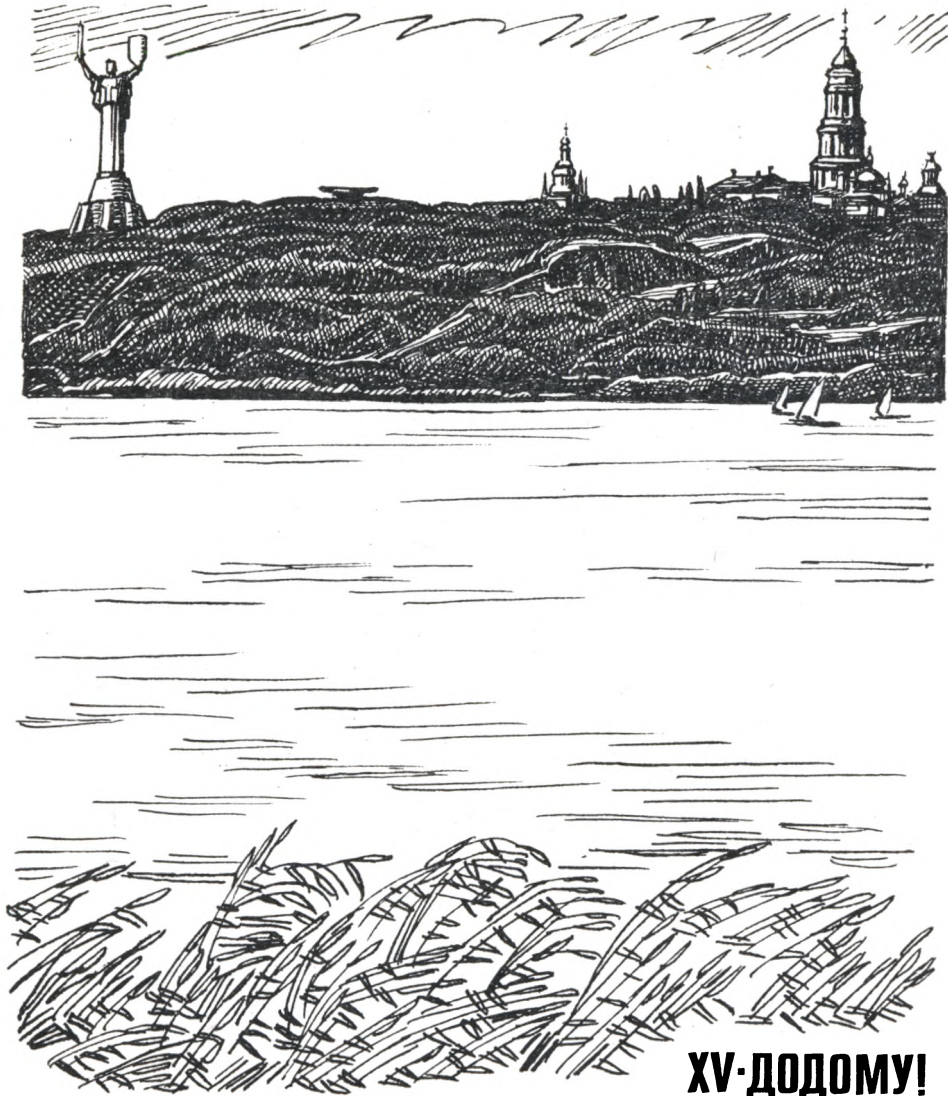
* КУК — комітет українців Канади — конгломерат націоналістичних організацій.

Минули дні. Один, і два, і три...
З Канадою наблизилось прощання.
Газети ми переглядали пильно.
Ніхто й не писнув про оте зібрання.
Там сильні «демократії» вітри
І преса, очевидно, дуже «вільна».
«Пастух» приборкав писарський табун:
Не здобули харчів — постійте на полові...
Був зліт лише в «*Kanadien tribune*»
Та ще в «Житті і слові»*.

---

* «*Kanadien tribune*» — газета канадських комуністів,
«Життя і слово» — тижневик Товариства об'єднаних
українських канадців.

XV-ДОДОМУ!

Нічого в світі кращого немає
За отчий край, за материнський дім.
Пора, пора збиратися, Мамаю,
Додомоньку, додомчику летім.

Летім, бо дома в нас багато діла,
Те не завершив, того не довчив,
Бо не стає для душі і тіла
І сонця України, і дощів.

Там нас чекають і, здається, люблять.
Якщо без цього — що ж то за козак?
Чи приголублять, чи як слід почублять,
Коли закроїш щось, бува, не так.

І Київград, і в березі калина,
Бистринь Дніпра і неозорість нив —
Увесь Союз і мати-Україна
Зустрінуть нас, не пасинків — синів.

Про все, до найдрібнішої деталі,
Тебе земля прапрадівська спита:
— Ну як тобі було в тій дальній далі,
Моя дитино любя, золота?

Носили нас через усю Канаду
Авто, і власні ноги, й літаки.
І нашу пісню скрізь вітали радо
Не тільки українці-земляки.

В містах приймали нас поважні мери,
Серйозні люди, що там не кажуть,
Мамай творив братерства атмосферу,
І домовлялись, як у згоді жить.

Коли тобі, читачу, вісті вродять,
Що, скажемо, Одеса а чи Львів
З канадськими містами дружбу водять,—
Те побратимство мій Мамай завів.

Коли відчуєш, як заморські люди
Шанують все, що наш народ створив,
То знай: Козак з очей їм зняв полуду
Та євшан-зіллям серце обігрів.

Коли, здолавши зловорожі мури,
Встають у бронзі в тамішніх краях
Титани української культури,—
У Мамаях — початки, в Мамаях!

Коли канадці б'ють у дзвони миру
(Із півдня ж тисне атомний удав!),
То, так і знайте, в день прийдешній віру
Козак їм в час мандрівки передав.

Історія, будучина народу,
Його сучасний нездоланий дух,
З яким не страшно ні в огонь, ні в воду,—
Такий мій побратим, такий мій друг.

Якщо не наяву, то в сподіванні
У нього квітне цвіт, коли й зима,
Із рук беруть шкуринку ніжні лані...
В борні зі злом на вічнім полі брані
Для нього неможливого нема.

Неоціненне щастя мати друга,
Який тебе не зрадить, не продасть,
Напасті наглий, підступам наруги
І спокою міщанства не віддасть.

І підлабузно не загляне в вічі,
Не прослизне догідливо вужем.
На герць за правду він тебе покличе
І від низькопоклонства вбереже.

Людей не ділить: рядовий, начальник,
А має мірку: славний чоловік.
Коли в печалі ти — і він печальний...
Ото такий у мене чарівник.

Його, бува, не кожен зрозуміє, —
Чимало треба витримки, часу, —
А вже як зрозуміє, то відкриє
Високе благородство і красу.

Нехай він десять раз хвали достоїн,
Не клянчить величань і нагород.
Трудар, співець і справедливий воїн,
Безлітно суший, як і наш народ.

І, лікоть відчуваючи Мамая,
Я на миру розкутіше стою,
Немовби він мені переливає
І ясноту, і простоту свою.

Не за горами — хата білобока.
Додому! — й серце радісно замре.
Ось ще останнє доларове око
За те, що ідеш, гроші відбере...

Кінець дорозі... І, сказати по правді,
Так гірко розлучатися мені
Із батьком, побратимом, що в Канаді
Олюднив наші версти мандрівні.

Ні, керували нами не шпаргалки,
Мовляв, для нас написані в Москві.
Ми нашу волю формували змалку
Із Леніним у серці й голові.

Давай-но попрощаємось, Мамаю,
Бувальщино і казко молода.
Мене віднині лиш одне втішає,
Що ми з тобою — нерозлийвода...

В розповні літо. Вечір. Настіж вікна.
Люби. Співай. Поему напиши...
Мамаєчку! Я так до тебе звикнув,
Що оселився ти в моїй душі.

*

Отак-то, як ми вже знаєм,
І легко, і трудно було мені в Канаді з Мамаєм...
І за те, що привіз його,
Добрі люди мені дякували уклінно
Та запрошували іще до них приїздить неодмінно.
Та з моїм Мамаєм про все на світі балакали,
Та слухаючи його, як щиру правду,
То сміялися, то плакали.

1979—1982 рр.

ПРО АВТОРА

Бровченко Володимир Якович народився 1931 року в родині колгоспника-механізатора в Малій Висці на Кіровоградщині. Закінчив Одеський технологічний інститут. Працював механіком котельного цеху на Херсонському консервному комбінаті, з 1956 року — на комсомольській роботі, згодом редактор херсонської молодіжної газети «Ленінський прапор». Тривалий час був на партійній роботі в Києві. У 1973—1979 роках — головний редактор журналу «Дніпро». Нині — голова правління Товариства культурних зв'язків з українцями за кордоном. Член КПРС.

Публікуватися почав 1953 року. Видав збірки поезій: «Шумлять жита» (1956), «Зустрічайте сонце» (1959), «Моє імення — комсомол» (1960), «Скеля Любові» (1964), «Нерозстріляні зорі» (1966), «Перелогі» (1968), «На крилах вечорів» (1971), «В оркестрі світла» (1973), «Думна гора» (1975), «Сурми» (1976), «Вічний жайвір» (1977), «Погода на завтра» (1979), «Зошит з-під каменя» (1980), «Навперейми літам» (1981), «Найдорожче» (1981).

Три книжки поета вийшли в перекладі російською мовою в Москві. Видано збірку пісень на вірші В. Бровченка «Вірність».

З М І С Т

I. Сон і явина за хмарами	7
II. Дума про сестру і брата	13
III. Розмова з Тарасом	21
IV. Солов'ї в Канаді	27
V. Тютюновий бог	37
VI. «Ой у полі нивка»	47
VII. Роздум перший	57
VIII. Торонтські походеньки	65
IX. Зустріч з інтербригадівцем	83
X. Роздум другий	89
XI. Дикі качки на озері в Тернополі	99
XII. Туга за погиблим народом	111
XIII. Роздум третій	119
XIV. Прес-конференція	127
XV. Додому!	143
Про автора	148

Владимир Яковлевич Бровченко

КАК МАМАЙ
В КАНАДУ ЕЗДИЛ

Роман в стихах

Киев, «Радянський письменник», 1984

(На украинском языке)

Редактор

П. М. Перебийніс

Художне оформлення

А. П. Видоняка

Художній редактор

Н. В. М'яковська

Технічний редактор

Л. М. Бобир

Коректор

Н. В. Камендровська

Информ. бланк № 1975

Здано на виробництво 06.06.84.

Підписано до друку 21.09.84.

БФ 25322. Формат $60 \times 70^{1/16}$.

Папір для глибокого друку.

Банниковська гарнітура.

Високий друк.

7,41 ум.-друк. арк.,

14,92 ум. фарб.-відб., 6,63 обл.-вид. арк.

Тираж 16 000 пр. Зам. 4-182.

Ціна в оправі 1 крб. 10 к.

Видавництво

«Радянський письменник»,

252054, Київ-54, вул. Чкалова, 52.

Київська книжкова фабрика «Жовтень»,

252053, Київ-53,

вул. Артема, 25.

Б88   **Бровченко В. Я.**
Як Мамай до Канади їздив : Роман у віршах.— К.: Рад.
письменник, 1984.— 149 с.

Центральною постаттю роману в віршах відомого українського радянського поета є Козак Мамай — чародій, характерник, герой народної картини, який оживає під пером автора як наш сучасник, уособлює мрії і прагнення народу.

В заокеанських мандрах Мамай виступає як представник Радянської України, інтернаціоналіст, «душа правдивая», носій кращих рис громадянина і борця за справедливість, взаєморозуміння і мир між народами.

Домінантою фантастичних і реальних ситуацій твору є рядки поета: «Отак пишу немовби про Канаду, а все на Україну поверта».

Б 4702590200-153 БЗ.9.18.84.
М223(04)-84

У2

1 крб.10 к.

ВОЛОДИМИР БРОВЧЕНКО • ЯК МАМАЙ ДО КАНАДИ ЇЗДИВ